

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Inriktning mot Management
HT-2011

Konflikterande intressen,
rationaliteter och
organisatoriska logiker vid
storskalig vindkraftanläggning
- *En hermeneutisk studie om
möjligheter och risker kring
nuvarande förutsättningar*

Magisteruppsats
Författare: Pär Axel Eriksson
Handledare: Petter Rönnborg

Förord

Stort tack till de som på ett sätt eller annat bidragit till detta alsters tillkomst. Särskilt vill jag ta tillfället i akt att tacka min generöse och tålmodige handledare Petter Rönnborg, Göran Danielsson, VD för Stena Renewable, och Jonny Fagerström, presstalesman för FSL, vilka delat med sig av sin tid och gett mig det stöd och den information jag behövt.

Sammanfattning

Examensarbete i företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet, Inriktning mot Management, Magisteruppsats, HT-11

Författare: Pär Axel Eriksson

Handledare: Petter Rönnborg

Titel: Konflikterande intressen, rationaliteter och organisatoriska logiker vid storskalig vindkraftanläggning - En hermeneutisk studie om möjligheter och risker kring nuvarande förutsättningar

Nyckelord: **Samhällsplanering, Rationalitet, Logik, Vindkraft, Storskalig vindkraftsanläggning.**

Bakgrund och problem

Planeringsramen för vindkraft fram till 2020 måste inlemmas som ett välintegrerat delmål, meningsfullt relaterad till omfattningen av andra energislag, i den svenska totalproduktionen av el, liksom i den europeiska energiproduktionen. För att trygga en kostnadseffektiv framtida elproduktion är förutsebarhet och politisk stabilitet viktig. Samtidigt måste också den storskaliga vindkraftsutbyggnadens negativa externaliteter och kostnadsdrivare minimeras.

Syfte och frågeställningar:

Att nyansera perspektiven på de särintressen som är kopplade till de storskaliga investeringar i vindkraft som elcertifikatsystemet gjort möjliga; detta i syfte att bättre förstå förutsättningarna för organisatorisk samverkan som grund för strategisk och kostnadseffektiv samhällsplanering. Vilka olika intressen, diskurser och skilda rationaliteter står mot varandra? Hur kan planeringsramen tolkas i ett större organisatoriskt sammanhang? Vilka förändringar är önskvärda utifrån nuvarande förutsättningar för storskalig vindkraftsetablering?

Metod och avgränsningar

Studien baseras på intervjuer med VD för ett större vindkraftsbolag och presstalesmannen för Föreningen Svenskt Landskapsskydd, navet i det organiserade vindkraftsmotståndet i Sverige. Studien är kvalitativt hermeneutisk, rationalistisk och jag avser teckna ett helhetsperspektiv beskrivande den storskaliga vindkraften som funktion i tid och rum.

Slutsatser

Energipolitikens omsättning i praktiken är i allra högsta grad samhällsbärande genom att ytterst vara en garant för svensk självständighet och för en välfungerande näringsverksamhet på svensk mark.

Konkurrensen mellan olika produktionsslag, polariserar och ideologiserar teknisk rationalitet till vidare åsiktskonglomerat. Skilda tidsperspektiv skapar spänningar när marknadsstyrda avkastningskrav möter politiska handlingsplaner för långsiktig omställning mot hållbarhet; likadana tids- och nivårelaterade motsättningar uppstår mellan kraven på lokalt miljöskydd och kraven på global ekologisk hänsyn.

Energimyndigheten måste tydligare kommunicera energipolitikens inriktning samt arbeta närmare andra instanser och myndigheter. Gradvist stigande kompensationsförpliktelser, med stöd i tydlig lagstiftning, skulle vara ett bra och vägledande sätt att prissätta negativa externaliteter av storskalig vindkraftsetablering.

Innehåll

Förord	2
Sammanfattning.....	3
Inledning.....	5
Bakgrund	6
Hushållning med mark- och vattenområden.....	6
Regeringens och riksdagspartiernas klimat- och energipolitiska agendor	7
Vindkraftens framväxt i Sverige.....	9
Det marknadsbaserade elcertifikatsystemet.....	10
Vindkraften på lokalplanet	10
Om FSL och Stena Renewable AB	11
Frågeställningar	13
Teori.....	14
Stakeholder theory	14
Miljöpolitik: ekonomiska och ekologiska rationaliteter.....	15
Intressenter.....	17
Metod.....	18
Intervjun och intervjusituationen.....	18
En hermeneutisk ansats	19
Empiri	20
Intervju: Föreningen Svenskt Landskapsskydd	20
Intervju: projektör.....	21
Diskussion	25
Rationaliseringsprocessens logik och implikationer	25
Planeringsramen och framtidens energibehov.....	27
Decentralisering, subsidiaritet och flexibilitet.....	29
Konstruktivism som grund för organisatorisk effektivitet	30
Slutsatser.....	33
Källor	35
Skriftliga källor	35
Elektroniska källor.....	36
Bilagor	38
Frågor: FSL.....	38
Frågor: Projektör.....	39
Kvotnivåer	40

Inledning

Den förnyelsebara elproduktionskapaciteten i Sverige ska byggas ut. Politiskt beslutade kvoter för det konsumentfinansierade och marknadsbaserade subventionssystemet med elcertifikat, ger kommersiellt utrymme för en omfattande etablering av storskalig vindkraftsanläggning under ett par decennier framöver. (Energimyndigheten 2011)

Utbyggnaden av vindkraften har tagit fart på allvar och i samband med detta har också nya grogrunder för konflikter uppstått när konkurrensen skärpts mellan olika intressen kring mark- och vattenanvändning. Den förnyelsebara elproduktionen ger upphov till komplexa, och ibland paradoxala motsättningar, liksom till frågor om hur framtidens produktionsmix mellan olika kraftkällor skall se ut för att tillgodose det svenska behovet av el på en transnationell elmarknad.

Vid projektering av vindkraft skapar tillståndsgivningen stor osäkerhet och konkurrensen om framtida marknadsandelar är stor. Länsstyrelsen fordrar konsekvensbeskrivningar innan tillståndsgivning, men det lokala motståndet och risken för kommunalt veto kanske utgör det trängsta nålsögat för projektören.

Tillstandsprocessen och vägen från prospektering till byggnation upplevs ofta som svåröverskådlig och komplicerad. (Boverket 2009:6)

Samtidigt medför den statsunderstödda energipolitiska transformeringen mot en hållbar elproduktion att andra intressen kring mark- och vattenanvändning utmanas. Privata fastighetsägare får sin närmiljö förändrad och det lokala motståndet kan många gånger vara stort, vilket även utmanar partipolitiska riktlinjer när kommunalpolitiker ställs mellan lokal opinion och centrala direktiv dikterade i partiets energipolitiska agenda.

Jag vill i denna uppsats behandla rimligheten i de lösningar som idag praktiseras i ovanstående sammanhang; resonera kring risker och möjligheter med utgångspunkt i litteratur och publikationer, men också genom att på ett mer teoretiskt plan försöka göra reda för de metaförutsättningar som formar dynamiken i en process som i grund och botten baserar sig politiska beslut och politikens förutsättningar i en globaliserad värld där information, kapital, arbetskraft, liksom även el, flödar i allt fler och bredare kanaler över landsgränserna. Studien är kvalitativ, och empirisk spännvidd hoppas jag erhålla i två intervjuer. En med VD för Stena Renewable, Stenassfärens vindkraftsbolag, och en med presstalesmannen för Föreningen Svenskt Landskapsskydd - en rikstäckande organisation verkande mot storskalig vindkraftsetablering.

Bakgrund

Hushållning med mark- och vattenområden

Vindkraftsutbyggnaden kräver plats i landskapet och skapar konflikter när den ställs mot annan mark- och vattenanvändning. (Svensk Vindenergi 2010:9, besökt 2011-12-17) I miljöbalkens tredje kapitel behandlas grundprinciper för hur dessa naturgivna resurser skall användas och nedanstående utdrag ur svensk författningssamling reflekterar de beslutsgrundande kriterier lagstiftaren tänkt sig.

I 1 § fastslås:

”Mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.”

Och i 8 § specificeras verksamheter som anses vara särskilt viktiga att skydda:

”Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

Områden som är av riksintresse för anläggningar som avses i första stycket skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.”

Totalförsvarsintressen skall enligt miljöbalken 3 kap. 10 § ges företräde då skilda skyddsintressen ställs mot varandra. Annars framlyfts tidsaspekten som rättesnöre; hur resursen skall brukas på ett sätt som främjar *långsiktig* hushållning.

Teoretiskt grundar sig den syn som anläggs på hushållning i miljöbalkens 3:e kap på en nyttomaximeringsprincip som utgår från territoriell självständighet och allmännytta i form av ”riksintressen”; i praktiken verksamheter vars frukter kan åtnjutas av större kollektiv, där allmänhetens intresse kan försvara ingrepp i den enskildes privata intressesfär.

Att energiproduktion och eldistribution är nationella angelägenheter som kräver central planering, centrala direktiv och lagskydd torde vara helt okontroversiellt. Däremot kan alltid den nationella strategin debatteras i diskussioner som finner sina sakargument i dagsaktuella och framtida teknologiska möjligheter och dessas relativa totalkostadseffektivitet. Diskurser kring ett och samma fenomen tenderar att divergera från varandra med ökad normativ spännvidd. Vi återkommer till detta.

Som alltid fördjupas förståelsen för aktuella processer när de betraktas ur ett historiskt perspektiv, och kanske framförallt då genom att retrospektivet hjälper oss att internalisera synen på förändring som någonting ofrånkomligt eller naturligt, vilket skapar motbilder till det blyxtbelysta nuet. När det gäller mark- och vattenanvändning saknas inte data att perspektivera nuvarande förändringsprocesser.

Statistiska Centralbyråns senaste publikation ”Markanvändningen i Sverige” sträcker sig fram till 2008 och ger en god bild av förändringens dynamik i det svenska kulturlandskapet. När det gäller den skogsbeklädda arealen, som idag uppgår till dryga 50 procent av landytan, är nettoförändringen under de senaste 100 åren positiv, vilket framförallt beror av att den uppodlade ytan minskat. Jordbruksarealen har exempelvis krympt med cirka 25 procent sedan 1950. Tätorterna har växt, vilket framförallt skedde under 60- och 70-talen, men en överskjutande del av tidigare jordbrukslandskap är numer skogsmark. Bebyggd mark uppgår till tre procentenheter. (SCB 2008, besökt 2012-01-06)

När det gäller vindkraften anges det totala antalet verk (2008) till 1203. I beräkningen av risk- och bullerzoner utgås i första hand från verkens navhöjd, vilket givit upphov till tre kalkylmässiga, cirkulära påverkanszoner med en radie på 350, 500, respektive 700 meter. Tillsammans täcker dessa zoner 52000 hektar på vilka drygt 2000 byggnader återfinns, 50 procent av dessa i Västra Götalands- och Skåne län. (Ibid. 2008:82)

Inalles har de senaste hundra åren av befolkningstillväxt och samhällsförändring satt tydliga spår i den svenska landskapsbilden. Förändring i sig måste betraktas som en ofrånkomlighet. När det däremot gäller värdeladdade uttryck som ”minskad miljöpåverkan”, ”miljövänlighet”, ”grön teknologi”, ”miljöförstöring” etcetera, gäller det att inse dessas relativitet och situationsbundenhet. Landskapet förändras, och även om detta sker efter vissa skyddsprinciper, är dessa bundna i tid och rum och underordnade synen på samhällelig rationalitet. Exempelvis måste ett land beroende av sin primärsektor ha en högre acceptansnivå för de förändringar jordbruket medför i naturliga biotoper och människors livsmiljö än i ett industrialiserat och högt diversifierat samhälle där andra kritiska produktionsresurser ges samma höga prioritet.

De perspektiv som anläggs på förändringar i mer naturliga biotoper å ena sidan och förändringar i industriell produktion och tätbebyggelse å andra, finner sin grund i skilda rationaliteter. Vi återkommer till detta i teoriavsnittet, men kan redan nu konstatera att det förtätade och diversifierade samhället präglar landskapsbilden på ett nytt sätt, som i givet en specialiserad marknad och en postmodernistisk världsbild torde försvåra konsensusskapande beslut rörande hur landets naturresurser skall brukas.

Regeringens och riksdagspartiernas klimat- och energipolitiska agendor

Energipolitiken är i regeringens energipolitiska program intimt förknippad med klimatfrågan, det vill säga med växthuseffekten och global uppvärmning. Den svenska klimatpolitiken baseras i grund och botten på bedömningar från Förenta Nationernas vetenskapliga klimatpanel IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change), vilka menar att människans utsläpp av växthusgaser starkt påverkat jordens medeltemperatur de senaste hundra åren och att dessa globala förändringar innebär stora risker för människa, natur och samhälle. (Regeringen 2011, besökt 2011-12-17)

”Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar och den högst prioriterade miljöfrågan. För att klara klimatutmaningarna och främja en hållbar utveckling krävs en ambitiös och sammanhållen klimat- och energipolitik både internationellt, inom EU och i Sverige... Mål för den svenska klimat- och energipolitiken till år 2020 är:

- att minst 50 procent av den svenska energin ska vara förnybar

- att utsläppen av växthusgaser i Sverige reducerats med 40 procent jämfört med år 1990

- att energieffektiviteten ökas med 20 procent” (Ibid. 2011)

I föreliggande studie står målbilden gällande förnyelsebar energi i form av vindkraft i fokus och dessa planeringsramar faller under energimyndighetens verksamhetsområde.

Energimyndigheten, som lyder under näringsdepartementet, står ansvarig för att garantera energiförsörjningen, och för att skapa morgondagens energisystem. Utöver att vara hållbart lovas även att det skall lägga grunden för att ge kommande generationer en välfärd som minst står i paritet med dagens, detta genom att bland annat effektivisera, och stärka industrins konkurrenskraft. I sitt arbete griper energimyndigheten över både produktionsledet och konsumtionsledet, liksom över stödaktiviteter. Myndigheten samarbetar både kommunalt, regionalt och nationellt, liksom på mellanstatlig och internationell nivå och försöker genom dessa samarbeten verka för den politiska ambitionen rörande kapacitetsutnyttjandet av förnyelsebara energikällor. (Energimyndigheten 2010, besökt 2012-01-03)

”Nuvarande planeringsram för vindkraft innebär bl.a. att lokaliseringsplaner för vindkraft motsvarande 30 TWh årsproduktion till år 2020 ska fastställas av kommunerna, varav 20 TWh vindkraft på land och 10 TWh lokaliserat till havs” (Energimyndigheten, *Vindkraftsstatistik 2010*, 2011:8, besökt 2012-01-02)

För att uppnå dessa målsättningar har fyra vindkraftsamordnare tillsatts, en för varje distrikt, för att underlätta kontakten mellan lokal och regionalplanet och genom att bistå projektörerna och därigenom bereda marken för en storskalig expansion i produktionskapacitet. (Regeringen 2011, besökt 2011-12-17)

Sedan 2008 omfattar energimyndighetens förteckning 423 områden, spridda över 21 län täckande 2,2 procent av landets yta riksintressen för vindbruk. Inventeringen baserar sig på senaste vindkartering och är tänkt att ligga till grund vid översiktsplaner på regional och kommunal nivå. (Energimyndigheten, *Vindkraftsstatistik 2010*, 2011:9, besökt 2012-01-02)

På det partipolitiska planet tycks samsynen vara näst intill genomgående, i varje fall i officiella promemorior. På samtliga riksdagspartiers officiella hemsidor inom höger- och vänsterblock framgår tydligt att man ställer sig bakom en transformering av energiproduktionen i riktning mot förnybarhet, men givetvis tillmäts frågan olika tyngd, vilket också märks vid en snabb överblick. Mest kritiskt till planeringsmålet för vindkraft tycks Sverigedemokraterna vara som uttryckligen skriver att: ”Medel som idag satsas på att subventionera utbyggnad av vindkraftsparker bör satsas inom andra sektorer i energipolitiken.” (Sverigedemokraterna 2011, besökt 2011-12-28). Sverigedemokraterna är också det parti som tydligast ger uttryck åt viljan att utveckla och förnya kärnkraften, som förvisso sägs vara ”långt ifrån optimal”, men som samtidigt sägs vara nödvändig för att tillgodose behovet av billig el för hushållen och för Sverige som land gentemot omvärlden.

Också folkpartiet utmärker sig genom att inta en liknande, mer pragmatisk, roll till kärnkraften genom att inte bara kunna tänka sig att uppgradera befintlig kärnkraft och ersätta dessa resurser med nybyggd kärnkraft efter 2020, man säger sig också vara villig att vid behov öka antalet reaktorer. (Folkpartiet 2011, besökt 2011-12-28) Också Moderaterna har en officiellt positiv hållning till kärnkraften som bärande produktionsform. (Moderata samlingspartiet 2011, besökt 2011-12-28)

Annars är det Miljöpartiet och Centerpartiet som utmärker sig genom att inta en mer kritisk hållning till kärnkraften och en mer utpräglat positiv hållning till vindkraften, som

förnyelsebar energikälla betraktad. (Centerpartiet 2011, besökt 2011-12-28) Miljöpartiet menar att ”vindkraft är på god väg att bli ett alternativ till kärnkraft och kolkraft i hela världen” och efterlyser bättre planförutsättningar: ” Besvärliga handläggningstider, och krångliga planprocesser hindrar utvecklingen.” (Miljöpartiet 2011, besökt 2011-12-28)

”Danmark har vindkraft på en tiondel så stor yta, och i Tyskland eller Spanien, har man klarat ut dessa problem. Vi borde kunna göra det också. Vi vill utreda möjlighet till en effektiv och mer förutsägbar provning utan att detta går ut över natur- och kulturvårdsintresse och de närboendes rättigheter” (Ibid. 2011)

Miljöpartiet vill se en storskalig utbyggnad av vindkraften och de förespråkar en utveckling mot mer gynnsamma anläggningsförutsättningar, bland annat genom att vilja garantera minimipriser på elcertifikat. (Ibid. 2011)

Vindkraftens framväxt i Sverige

Den långsiktiga planeringen av energiproduktionen har historiskt varit en politisk fråga i Sverige, och är det i grund och botten alltjämt.

Vindkraftens status som energipolitiskt alternativ måste ses i ljuset av kärnkraftens utbyggnad och den första motionen om vindkraft daterar sig till 1972, samma år som Oskarshamn 1, Sveriges första kärnkraftverk, togs i bruk. Energiproduktionsutredningen från 1972 beskrev vindkraften som en produktionsgren med framtidsmöjligheter, men utan möjligheter att omsättas mer omedelbart. (SOU 1974:64) Trycket från kärnkraftsoppositionen och 1973 års oljekris bidrog emellertid till att ett vindenergiprogram inrättades 1975 i syfte att bygga upp kunskap kring vindförhållanden och vindkraftens tekniska aspekter. (Rönnborg 2003:7)

Vindkraftsprogrammet subventionerade under sent 70-tal försöksanläggningar som utvärderades och ökade anslagen. Intresset riktades från politiskt håll mot stora vindkraftverk i MW-storlek. De två första fullskaliga prototypanläggningarna uppfördes i Maglarp 1982 och på Gotland 1983 och var på tre resp. två MW. (Ibid. 2003:8)

Den politiska viljan var att bygga upp kompetens och att på sikt skapa en inhemsk marknad, självförsörjande på vindkraftverk. Sverige ansågs också under tidigt åttiotal ligga långt framme internationellt sett ifråga om kunnande kring vindkraftproduktion. Folkomröstningen om kärnkraften 1980, som resulterade i beslut om att kärnkraften skulle vara avvecklad 2010, talade också för en utbyggnad i större skala av vindkraft under 80-talet. Nu blev det aldrig så. Den inhemska efterfrågan var begränsad, i alla fall vad gällde kraftverk i MW-storlek, och när regeringen 1985 visade avsikter att överföra utvecklingsansvaret till kraftbolagen, där det redan fanns en rotad skepsis mot vindkraften på många håll, innebar detta i praktiken att visionen om storskalig, centraldirigerad vindkraftsutbyggnad gick i graven. (Ibid. 2003:9)

Det sena 80-talet kom istället att bevittna vindkraftsamfälligheten som, efter dansk förebild och till en början utan statliga subventioner, kom att drivas av idealister. Suget efter grön el och ett inte obetydligt intresse från jordbrukares sida följdes 1991 av ett statligt investeringsbidrag 1991. Danmark hade redan under 80-talet infört ett liknande bidrag och hade därigenom lyckats stimulera efterfrågan. Utbyggnaden var snabb och även i Sverige fick investeringsbidraget avsedd effekt, men det var först i och med elcertifikatsystemets införande som utbyggnaden skulle ta fart på allvar. (Ibid. 2003)

Det marknadsbaserade elcertifikatsystemet

Stödsystemet för expansionen av förnyelsebar elproduktion togs i bruk 2003 och sträcker sig enligt nuvarande planläggning fram till 2035. Som förnyelsebara produktionskällor räknas vindkraft, solenergi, vågenergi, geotermisk energi, torv i kraftvärmeverk samt biobränslen och småskalig vattenkraft med vissa reservationer. (Energimyndigheten, *Elcertifikatsystemet 2011*, 2011, besökt 2012-01-10)

För varje levererad förnyelsebar MWh erhåller producenten ett elcertifikat som kan säljas till elleverantörer (och vissa kunder), vilka är förpliktigade att köpa certifikat upp till en viss förutbestämd kvot av sin totala försäljning eller sin totala konsumtion (se bilaga "Kvotnivåer" för en överblick). För den certifierade kapacitet som byggts efter 2003 gäller tilldelningen av certifikat 15 år efter det att anläggningen tas i bruk. Även om det är leverantören som är kvotpliktig är det ändå slutkunden som belastas med kostnadsökningen och är på så sätt med och delfinansierar kapacitetsökningen i förnyelsebar energi. (Ibid. 2011) För år 2010 stod vindkraften för 19,3 procent av den certifikattilldelade produktionen. Störst andel stod den biobränslebaserade produktionen för med 61,3 procent. (Ibid. 2011:12)

Utbud och efterfrågan styr alltså priset på elcertifikat, men det är notabelt att premisserna för prissättning inte är statiska. Från och med 2012 kommer den svenska certifikatmarknaden att slås samman med den norska. (Ibid. 2011) Förövrigt står det envar fritt att spekulera i den framtida lönsamheten för förnyelsebar el, hur ökad etablering kommer att påverka lönsamheten för befintliga investeringar och hur stor tilltro som kan sättas till statens utfästelser. Grundtanken med att göra systemet marknadsbaserat ligger i förhoppningen om marknadens förmåga till effektiv allokering.

Vindkraften på lokalplanet

Kompensation av markägare

I en skrift avsedd som diskussionsunderlag för kompensationsrättsliga lagförslag redogör Linnerborg (2008) för möjligheter att jämka mellan de intressekonflikter som befaras inför en tilltagande vindkraftsutbyggnad i ljuset av hur motsvarande lagstiftning utformats när det gäller vattenkraften. I skriften beskrivs hur markupplåtelse idag är en privat överenskommelse mellan exploatör och fastighetsägare till den mark lokaliseringen skall ske på; vilket har lett till att dessa markägare – som en följd av exklusiva lokaliseringsfördelar – har överkompenserats som grupp, medan andra intressenter runt om missgynnats.

Termen *bygdeavgift* återfinns redan i 1918 års vattenlag och avgiften syftar till återföra resurser till bygden. Tanken att berörda intressen som påverkas av etableringen skall kompenseras är alltså väl förankrad och beprövad energisammanhang. (Linnerborg 2008:5) Rörande vindkraftens negativa externaliteter och dessas kompensationsmöjligheter sägs att: "Ett system likt det för bygdeavgifter i vattenkraftsammanhang torde kunna läka delar av denna känsla av intrång och utnyttjande" (Ibid 2008:10)

I skriften ges också ett lagförslag där graden av omgivningspåverkan klassificeras enligt fyra kategorier - från liten till mycket stor. Dessa påverkansklasser, som tilldelas procentsatser av prisbasbeloppet, multipliceras sedan med installerad generatoreffekt varvid

ersättningens storlek erhålles. Som exempel kan sägas att ett 3 MW vindkraftverk skulle ge upphov till en ersättningsnivå om ca 50000 sek per år då omgivningspåverkan skulle betecknas som "liten", medan motsvarande siffra vid "mycket stor" påverkan skulle uppgå till ca 200000 sek per år (Ibid. 2008:15). I lagförslaget ges uttrycket "landskapsbilden" en nyckelposition i bedömningen av omgivningspåverkan. (Ibid. 2008:12)

Attityder och engagemang

När det gäller människors attityder och inställningar kastar SOM-Institutet ljus över allmänhetens syn på investeringar i olika energislag i en studie i samarbete med Energimyndigheten som spänner över åren 1999- 2010. På frågan: " Hur mycket bör vi i Sverige satsa på vindkraft under de närmaste 5 - 10 åren?" har den andel som vill satsa mer på vindkraft fluktuerat mellan 64 och 80 procent. Resultaten ser vid en snabb anblick ut att samvariera med konjunkturläget, men man kan inte heller utesluta att den fallande trend som kan observeras med start 2008 samvarierar med en ökad skepsis med rötter i stigande elpriser eller en ökande täthet av vindkraftverk. När det gäller kärnkraften har stödet ökat trendmässigt sedan 1999. (SOM-Institutet 2011, besökt 2012-01-05)

På Facebook, som skulle kunna tänkas spegla en yngre generations opinionsbildande aktiviteter och engagemang, är aktiviteten tämligen låg. En enkel sökning på "vindkraft" ger inte bilden av ett välorganiserat ideellt engagemang. Av de cirka 60 relevanta grupper som existerar är det bara 10 stycken som överskrider 100 medlemmar. Av dessa är sju, varav en med reservation, för och tre stycken är mobiliserade mot. Ingen grupp överstiger 1000 medlemmar. (Facebook 2011, besökt 2011-12-28)

När det gäller näringslivet är intresset pragmatiskt och uttrycken oftast diplomatiska. Svenskt Näringsliv betonade i ett remissyttrande gällande elcertifikatsystemets framtida utformning möjligheterna till en snabb omställning men påpekade vikten av en och balanserad och samhällsekonomisk utbyggnad, minimerande negativa sideffekter, slående mot svensk näringsverksamhet. (Svenskt Näringsliv 2009, besökt 2012-01-09)

Om FSL och Stena Renewable AB

Översikt: Föreningen Svenskt Landskapsskydd

"FSL skall verka för att ta tillvara natur- och livsmiljöintressen av skilda slag i Sverige. Föreningen skall aktivt arbeta för att förhindra etableringar som negativt påverkar människors livsmiljöer samt landskapens särart och vårt svenska kulturarv. Föreningen skall sträva efter att genom en bred förankring i landet vara en trovärdig remissinstans för myndigheter i aktuella frågor som rör svensk natur och livsmiljö." (Föreningen Svenskt Landskapsskydd 2011, besökt 2011-12-19)

Översikt: Stena Renewable AB

Bolaget bildades 2005 och är dotterbolag till Stena Adactum. Under parollen "vindkraft gör skillnad för alla" arbetar man med att bygga ut landbaserad vindkraftsproduktion på svensk mark i stor skala.

”Stena Renewables uppdrag är att uppföra och långsiktigt äga och förvalta produktiva vindkraftparker. Bolaget har idag nio anställda fokuserade på att utveckla nya projekt och förvalta redan idrifttagna anläggningar. Stena arbetar för goda relationer med markägare, kommuner, länsstyrelser och andra berörda av våra vindkraftprojekt.

Bolagets utbyggnadsmål är att bygga omkring 40 vindkraftverk per år de närmaste fem åren. Idag driver bolaget framgångsrikt 22 vindkraftverk i Ludvika och Härnösand kommuner...I ett samarbete med Stena Renewable får alla parter bästa förutsättningar till ett lyckat vindkraftprojekt med värdeskapande för alla parter såsom t.ex. markägare, vars mark får bra avkastning utan att störa skogsbruket, jakt eller friluftsliv, kommuner som får byggt stora och effektiva anläggningar för förnybar energi på ett tryggt, enkelt och snabbt sätt samt föreningslivet som kan ansöka om vindbonus som ett välkommet bidrag till sina föreningar.”
(Stena Renewable AB 2011, besökt 2011-12-27)

Systemet med vindbonus innebär att 10000 sek per verk och år fonderas till föreningsbidrag som utbetalas på årlig basis, där föreningar kan ansöka och eventuellt få sin ansökan om tillskott beviljad. Pengar som av någon anledning inte utbetalas till föreningslivet skall, enligt avtal, gå till kommunen. (Ibid. 2011)

Frågeställningar

Denna studie syftar till att nyansera perspektiven på de särintressen som berörs av planeringsmålet om 30 MWh på årsbasis fram år 2020 och av de storskaliga investeringar i vindkraft som elcertifikatsystemet gjort möjliga; detta för att bättre förstå förutsättningarna för organisatorisk samverkan som grund för strategisk samhällsplanering. Den övergripande avsikten är utvärdera rimligheten i de lösningar som idag praktiseras.

- Vilka olika intressen, diskurser och skilda rationaliteter står mot varandra?
- Hur kan planeringsramen tolkas i ett större organisatoriskt perspektiv?
- Vilka förändringar är önskvärda gällande förutsättningarna för storskalig vindkraftsetablering?

Teori

En teori anlägger inte bara ett perspektiv på en företeelse, den tenderar också att definiera företeelsen i sig. Var problemformulering vilar på ett teoretiskt postament, och denna omständighet ger inte bara studien en riktning; den beskriver också befintlighet: *var* skall *vad* beskrivas och analyseras?

Applicerat på fenomenet storskalig vindkraft uppstår frågan kring vilken verksamhet eller kring vilket fenomen som undersökningen skall kretsa kring; mot vad riktas egentligen intressenternas blickar? Redan här framträder problemets kärna. Vi har tidigare nämnt att tillståndsprocessen vid vindkraftsanläggning kan uppfattas som svåröverskådlig och komplicerad, samt konstaterat att detta inte är konstigt med tanke på antal berörda samhällsliga instanser. Och ur perspektivet där storskalig vindkraftsanläggning ses som politiskt fastslagen linje, vilket den är sett till den institutionaliserade certifikatmarknaden, blir denna form av energiproduktion till en ytterst angelägen konsumentfråga, liksom till en väljarfråga, för en stor del av Sveriges befolkning. Vi skall också hålla i minnet folkomröstningen om kärnkraften 1980 och, olyckan i Tjernobyl och 2011 års debatt kring kärnkraften som tog fart efter olyckan i Fukushima. Klimatfrågans Globala spännvidd och energifrågans många beröringspunkter gör det svårt att isolera micro- och macrofenomen.

I sin skarpt formulerade stridsskrift skriver Rockström & Wijkman (2011) hur kritiken mot klimatforskningen har tilltagit de senaste åren, särskilt efter den konferensen i Köpenhamn 2009, hur klimatfrågan ideologiserats och hur media som arena betraktad inte förmår att skildra fundamenta i målet, vilket enligt författarna resulterar att "klimatförnekarna" får ett oproportionerligt stort genomslag i debatten. Motståndets strategiska metoder liknas vid hur den amerikanska tobaksindustrin försök att så tvivel hos allmänheten genom att, under täckmantel, ge motbilder till besvärande forskningsresultat. Vidare betonas de starka ekonomiska intressen som kan drabbas negativt och som exempel nämns att det i den amerikanska kongressen finns 2300 lobbyister registrerade. (Rockström & Wijkman 2011:130-150)

Stakeholder theory

Begreppet myntades av Freeman 1984 och teorin är i grund och botten en utvidgad och problematiserad modell av den avreglerade marknaden.

Planekonomins tillbakagång som nationell produktionslogik, globaliseringen och den snabba utvecklingen på informationsteknologins område har förändrat marknadspremisserna, vilket också rest krav på nya och komplementära synsätt på den fria företagsamheten i sin fulla utsträckning. Freeman argumenterar för tillämpningen av en modell där skapandet av shareholder value kompletteras med andra effekter av företagande; effekter som utifrån en

strikt ekonomistisk syn skulle varit externaliteter utan given koppling till de parametrar som definierar marknadslogiken. (De Colle mfl. 2010:1 ff)

Företaget och implikationerna av dess verksamhet relateras till intressenter. Primära och sekundära, interna och externa. Fokus hamnar på hur värde skapas i ett sammanhang där människor interagerar över gränserna för teoretiskt definierade organisationer, i ett mer gränslöst organisatoriskt landskap där förändringar kan ske mycket snabbt. (Ibid. 2010:24)

Det bredare synsättet på kärnverksamhetens konsekvenser involverar också etiska frågor om ansvar i de fall där människa och miljö drabbas negativt. (Ibid. 2010:29)

Även om Freemans intressentmodell ställde företaget i centrum kan den givetvis transponeras till att passa andra verksamheter och fenomen. Som jag ser det var den snarast en respons på en förhöjd produktionskomplexitet som allt tydligare gjort sig påmind, vilket frammanat behovet av helhetsanalyser som grund för nya samförstånd. Teorier möter behov som uppstår i skärningspunkterna mellan kognitiva strukturer som trosföreställningar, rationaliteter och, å andra sidan, yttre praktiker, manifesterade i institutioner, konventioner, liksom i fysiska strukturer. Modeller riskerar att bli tidsdokument med åren, men intressentmodellen rymmer en så pass hög grad av tidlös generalitet (så länge den inte definieras utifrån dagsaktuella processer) att den förhoppningsvis kommer att användas i teorin, precis som den alltid använts i praktiken.

Teori kan förfalla till högst subjektiva och kontextuella avgjutningar av verklighetsuppfattningar; det vitala i en teori är inte teorin isig utan fundament - idén som leder till förändring. Föreställningen om dekontextualiserad teori är chimärisk och är i sig produkten av en kontextuell rationalitetsnorm. Det som verkligen är intressant med intressentmodellen är dess implicit demokratiska tendens, som givetvis är följden av en uppsättning normativa ställningstaganden som givit upphov till intressentmodellen som sådan och bidragit till dess spridning och popularitet.

Men eftersom värderingar härleds ur vad som värderas och därmed blir en oskiljaktig del i var meningsskapande process är ovanstående bevekelsegrund att använda intressentmodellen inte dubiös (om den alls är det) i tillnärmelsevis lika hög grad som hävdandet av meningsfrikopplad instrumentalitet är. Enligt min mening är detta senare ett mycket större problem som utgår från en civilisationsproblematik grundad i anonyma, anarkiska processer där organisatoriska fält reproducerar och skapar normer och logiker bortom mänsklig kontroll, där enskilda människor blir kuggar i ett maskineri som inte tillvaratar samhällsmedborgarnas intressen. Vanliga föreställningar kring termer som exempelvis ”tillväxt” och ”avkastning” representerar detta slags institutionaliserade myter som formar en samhällsbärande produktionslogik som under senare decennier skapat spänningar, motsättningar och i längden ohållbara tillstånd som kräver nya grepp. Hållbarhetsdiskurserna är uttryck för detta behov och problematiken med storskalig vindkraftsanläggning är på flera plan en konsekvens av ovanstående motsättningar.

Miljöpolitik: ekonomiska och ekologiska rationaliteter

Öst (2007) summerar i nedanstående utdrag på ett mycket bra sätt den samhällsförändring som drivs av utilitaristiska praktiker i ett samhälle som i stor utsträckning genomsyras av en ekonomistisk-instrumentell logik och de motsättningar som skilda rationaliteter ger upphov till.

”Utmärkande för moderniseringen av samhället kan sägas vara framstegstro och då inte minst tro på människors möjligheter att via vetenskapliga landvinningar förbättra världen på bästa sätt. Ekologisk modernisering utgör i detta avseende ett fullgott exempel på sådan framstegstro i det att nya vetenskapliga rön och ’hyperindustrialisering’ tros kunna lösa miljöproblemen. Modernisering är dessutom i mycket liktydigt med differentiering av det traditionella, mer enhetliga samhället – en differentiering som dels innebär en långtgående samhällelig arbetsfördelning och dels uppkomsten av olika normer, regler och slag av social interaktion i olika sektorer av samhället. Vidare innebär modernisering en fortlöpande rationalisering av samhället och då främst i form av en alltmer allmän uppslutning kring instrumentell rationalitet. Emellertid medför nämnda differentiering att ett antal alternativa rationaliteter som så att säga är specifika för respektive sektor i det differentierade samhället; den avgörande skillnaden gentemot förmoderna samhällen är likväl att olika instrumentella motiv och målsättningar alltmer kommer att ersätta tidigare traditionella- och religiösa världsbilder. Således innebär denna rationalisering också en sekularisering av samhället. Den upplösning av traditionella världsbilder och försantförhållanden som nämnda differentiering och rationalisering medför, leder i sin tur till en ökande individualisering. När de ’färdiga lösningar’ som traditionella normer och föreställningar tillhandahöll tenderar att urholkas, blir individen alltmer utlämnad till egna (rationella) val av handlingsalternativ – både beträffande val av livsbana och beträffande mer vardagliga beslut.” (Öst 2007:112)

Frågan uppstår var individen skall finna sin tillflykt och tillhörighet. Ahrne & Papakostas (2002) menar att individualiseringen snarast är ett slags påtvingad individualisering, att människor stängs ute från organisationer som vid flyktingskap och hemlöshet, men också på ett mer subtillt sätt genom svagare och mer flyktiga anställningsformer på arbetsmarknaden. Tillfälliga gemenskaper och förmågan till social kompetens har ersatt ett system där individen hade kända roller att falla tillbaka på och denna trend mot en flexiblare, mer dynamisk, arbetsmarknad har bidragit till att fragmentera och komplicera livet för människan. (Ahrne & Papakostas 2008:178 ff) Produktionsekonomiska rationaliteter av ovanstående slag kan motiveras med hänvisning till produktivitet och effektivitet, men de utgår då på ett mycket indirekt sätt från mänskliga behov, systemet blir svårt att motivera med andra logiker än sin egen. Människor kan rationalisera sina tankar och sina argument i samhällsdebatten, men frågan är i vilken utsträckning dessa är uttryck för mer existentiella behov. En konsekvens av ovanstående rotlöshet är sannolikt en kraftigt ökad benägenhet att söka vägledning, förklaringar och trygghet, vilket skulle kunna förklara en rad fenomen, liksom varför människor sluter upp kring instrumentella normer som om de ägde egenvärde, det skulle också kunna kasta ljus över drivkrafterna bakom klimatfrågan.

Ekologiskt hållbar utveckling involverar processer syftande till förbättringar i flera avseenden. Motiven och diskurserna kring desamma kan spänna mellan miljöarbete för ekonomisk avkastnings skull till miljöarbete sett som ren naturvård. (Öst 2007:39)

I det senare fallet kan vi rentav se ett motsatsförhållande mellan människa och natur, människan ses som naturens fiende, som stående utanför ekosystemet. (Ibid. 2007:39) Vad vi säkert kan säga är att förändring innebär att människor och organisatoriska intressen utmanas på ett sätt som inte bara innebär att nya sätt att leva på utan också att värderingar och synsätt förändras med tiden. Framgångsrik organisering måste ta fasta på möjligheterna att påverka.

Intressenter

I detta fall ställer vi det manifesta uttrycket i centrum, det vill säga vindkraftsparken under uppförande, drift och avveckling. Att välja denna utgångspunkt har den fördelen att den inte ställer given logik i förgrunden, vilket lätt kunde bli fallet om exempelvis projektören valdes till mittpunkt. Inte heller statsförvaltningens, affärslogikens institutionella förutsättningar manifesterade i form av lagar, direktiv och domstolspraxis skulle på ett fruktbart sätt tjäna som värdeneutral startpunkt, då den i högsta grad är politiserad; och därutöver stadd i ständig förändring. Genom att istället rotera perspektiven kring kraftproduktionens fysiska storheter, det vill säga vindkraftparkerna, kontextualiserar vi dessa utifrån intressenternas verklighetsbild. Skilda rationaliteter som grund för motstående intressen kan endast förstås på djupet genom att låta rekonstruera de förlopp som skapar intressenten.

Intressenter i urval:

- Arrendegivare
- Berörda fastighetsägare
- Försvarsmakten
- SMHI
- Elkonsumenter
- Nätägare
- Prospektörer

Metod

En viktig hållpunkt för att finna lösningar är utifrån intressentperspektivet är ömsesidighet; att sakförhållanden och föreställningar som ligger till grund för konflikten måste kartläggas och belysas från olika håll för att skapa förståelse och gynnsamma kompromisser. Detta måste av förklarliga skäl göras översiktligt i föreliggande studie, men det är min uppfattning att helheten är ett mer eftersatt studieobjekt än de flesta delaspekter när det gäller vindkraften. Personligen är jag benägen att tro att själva den process där parterna möts och lyssnar är lika viktig på det psykologiska planet som informationsutbytet är i sig när det gäller att söka stöd för nya, och förhoppningsvis bättre, lösningar.

Lokaliseringsbeslut av storskalig vindkraftsanläggning är mer än summan av tekniska hänsynstaganden och jag kommer därför att använda mig av ett kvalitativt, intervjubaserat upplägg, för att på så sätt ha möjlighet att låta två direkt involverade intressenter komma till tals och ge sin syn på olika aspekter kring storskalig anläggning i ett sammanhang de själva får teckna konturerna till.

För att nyansera och nå en så stor spännvidd som möjligt utifrån uppsatsens format kommer empirin att basera sig på två intervjuer, en med en vindkraftsprojektör och en med representant för Föreningen Svenskt landskapsskydd, navet i det organiserade motståndet mot storskalig vindkraftsutbyggnad i Sverige.

Intervjun och intervjusituationen

Mats Alvesson (2011) tar avstånd från synen på intervjun som ett verktyg i forskarens händer, möjligt att finslipa i syfte att få tillträde till sanningsenlig, tydlig och konsistent information, och betonar istället tolkningen. Kommunikationsmönstret under intervjusituationen utgörs enligt Alvesson inte av en okomplicerad stimulus-respons; vad parterna menar framgår inte med tydlighet i vad de säger och vad de säger speglar inte nödvändigtvis verkligheten.

Eftersom båda intervjupersonerna uttryckt önskemål om att erhålla frågorna i förväg, fick de också det, men detta innebär inte att intervjuerna kommer att följa den tematiserade intervjumallen. Det står dem fritt att själva välja vilka frågor de vill lägga tyngd på, och jag kommer att i görligaste mån låta dem hållas i syfte att intervjun skall spegla det som de vill förmedla – en omständighet som öppnar för betydligt mer intressant analysmaterial än om svaren reducerats eller styrts av intervjuaren. Den *levande* intervjusituationen skapar en mycket fin dynamik som med lite tur skapar ett intressant och relevant underlag. Förhoppningsvis kommer intervjupersonerna att välja att prata om det som gynnar den egna saken bäst, vilket då talar för att intervjuerna åskådliggör de uttryck som möts i debatten.

Jag kommer att försöka göra välvilliga tolkningar av de intervjusvar jag erhåller, inriktade på att förstå, inte på att vederlägga; detta för att inte kväva tänkesätt i sin linda. Ingenting kommer heller att avfärdas på grund språklig form eller som följd av olyckliga ordalydelser. Det är min föresats att så långt det är möjligt försöka dekonstruera sociala- eller andra kontextuellt betingande faktorer som ger svaren dess syntaktiska form; egalt om vi kallar detta för avkodifiering, tolkning, mellan-raderna-läsning eller någonting helt annat. Jag kommer

också att använda det jag tror mig veta om intervjupersonerna (som yrkesroll, intressesfär och tidigare uttalanden) som grund för min analys av vad de säger. Detta är min medvetna avsikt; dels för att det perspektiverar och dels för att någonting annat förmodligen är praktiskt omöjligt. Sedan måste det tilläggas att denna omständighet både är och kan vara problematisk genom att intervjuaren i efterhand använder sin "analysfullkomlighet" på ett epistemologiskt godtyckligt sätt och kanske, än värre, medvetet av ett skäl eller ett annat ger uttolknigen en bias.

För att underlätta analysarbetet kommer båda intervjuerna att bandas. Den på förhand överrenskommen intervjutiden är 60 minuter per intervju.

En hermeneutisk ansats

Hermeneutiken bygger på studiet av det enskilda i helheten. Det är i tolkningen av dessa förhållanden som meningen låter sig utkristalliseras i den hermeneutiska processen, ofta illustrerad av i den hermeneutiska cirkeln eller den hermeneutiska spiralen. (Alvesson & Sköldberg 2008:467 ff)

"Genom att skifta perspektivet mellan del och helhet underlättas den dialektiska processen av tes, antites, syntes och leder vidare i en djupgående spiral (huruvida denna skall betraktas som en kumulativ process mot det absoluta, det objektiva eller det subjektiva, skall dock vara osagt). Strukturellt påminner detta förfarande om den hypotetisk-deduktiva metoden, men skillnaden ligger, som jag förstått det, i frihetsgraden av upplevelsebaserad tolkning. Liksom denna är inte heller hermeneutiken någon homogen metod, snävt disciplinellt tillämpad, utan tvärtom använd inom många fack. Jag föreställer mig att den är särskilt lämplig i tvärvetenskapliga forskningsfält och i frågor som sträcker sig bortom teknokratins domäner, nära knutna till människans livsbetingelser." (Eriksson 2009:15)

Vindkraftsfrågans mångfacetterade natur talar för ett tolkningsbaserat angreppssätt där intressen och rationaliteter, som i samhällshierarkin står underordande eller stumma, får komma till uttryck och vara med i att skapa ett helhetsperspektiv som inte är bestämt *a priori* av högre instans eller enskilt särintresse. Jag kommer därför att utifrån rådande *personliga* förutsättningar närma mig frågorna, se dem ta form eller ändra skepnad för att slutligen skapa en välavstämd bild jag kan kalla *min*, som jag förmedlar till dig, så du kan börja skapa *din* egen bild.

Empiri

Båda intervjuerna försköt tidsramen och blev ca två timmar långa vardera, vilket gav utrymme för intervjupersonerna att tala fritt och utrymme för mig att ställa följdfrågor. Sammantaget tycker jag intervjuerna förlöpte väl och att de utvecklades i en riktning som gav ett gott underlag att beskriva vindkraftens förutsättningar och implikationer i generella termer utifrån bransch- respektive lokalt- och i viss mån nationellt perspektiv.

Intervju: Föreningen Svenskt Landskapsskydd

Jag träffar Jonny Fagerström i egenskap av presstalesman för FSL för att samtala om kring vindkraftens olika sidor, eller om man så vill, avigsidor. Han blev involverad i energidebatten 2007 och är sedan 2009 engagerad i FSL. Han menar i korthet att den produktionspotential vindkraften tillmäts inte behövs för svenskt vidkommande och att priset för exploatering är för högt sett till de eventuella fördelar vindkraften skulle kunna erbjuda.

Han baserar sig på Kungliga Vetenskapsakademins, vars energiutskott intar en relativt kritisk hållning till energimyndighetens planeringsmål om en årlig produktion på 30 TWh 2020. Kritiken riktar i första hand in sig på de kostnader vindkraft i den storleksordningen skulle kräva i form av reglerkraft och nätutbyggnad, och givet dessa systemkostnader menar energiutskottet att en större årlig produktion än 10 TWh inte är ekonomiskt försvarbar år 2020. (Kungliga Vetenskapsakademins 2009, besökt 2012-01-09)

Jonny intar också en mer kritisk inställning till klimatdebatten, särskilt i relation till de effekter den fått på den energipolitiska dagordningen och gör ingen hemlighet av var han står i kärnkraftsfrågan, men är samtidigt noggrann med att påpeka att bevekelsegrunderna för de ca 30000 medlemmarna i FSL varierar stort, men att den minsta gemensamma nämnaren är vindkraftsfrågan och rätten till lokalt självbestämmande:

”Föreningen grundades 1994 och det var just av vindkraftsskäl...vindkraften började tränga sig på bebyggelsen...vi har ingen energipolitisk agenda egentligen...vi vill ju bara att man gör detta (bygga ut energiproduktionen) på ett vetenskapligt beprövat sätt och att man ska kunna ifrågasätta att kärnkraft är dyrare än vindkraft... rent generellt är vi emot stora industriella etableringar i kulturområden”

Rörande det senare exemplifierar han med prospekteringen angående uranbrytning på Billingen och med vägprojekt över våtmark. FSL vill slå vakt om naturvärden men detta innebär också att de måste möta vindbranschens argument på alla plan när naturvärden ställs inför en systematisk utmaning i form av politiska direktiv omsatta i löpande handling. I konsekvensens namn fordrar också underkännanden alternativa planer, konstruktiva motargument. Ett sådant tar fasta på det framtida energibehovet och här gör Jonny klart att detta att minska resursförbrukningen är någonting okontroversiellt, någonting som alla det borde alla kunna skriva under på. Han menar också att de resurser som ska bekosta certifikatsystemet skulle kunna räcka till att energieffektivisera en miljon bostäder. Men också

givet andra effektiviseringar på konsumtionssidan menar han att vi går mot ett framtida energiöverskott; detta, nya eldrivna applikationer till trots.

När det gäller vindkraftens kostnadseffektivitet visavi andra produktionsformer talar Jonny om kärnkraftens möjligheter om nya effektiva och potentiellt revolutionerande reaktorer, men hänvisar också till Svenska Kraftnäts rapport ”Konsekvenser av storskalig utbyggnad av vindkraft” (2008) vilken problematiserar reglerkraftsfrågan och de kostnads och miljömässiga effekterna av stamnätsförstärkning på ett sätt att de låter läsaren förstå att de årsproduktioner som planeringsmålet föreskriver är svåra att hantera och försvara. Man påtalar också risker med att den subventionerade förnyelsebara elproduktionen konkurrerar ut behövlig kraftproduktion och att problemen kan förvärras i takt med att intermittent kraftproduktion byggs ut i kringliggande länder som Norge, Finland eller Tyskland.

En annan invändning tar fasta på relativa fördelar avseende emissionssänkande investeringar

”Man skall satsa pengarna där de ger mest nytta och i Sverige ger de inte mycket nytta; vi är redan så långt gångna i det här”

När det gäller den kommunala vetorätten säger Jonny att detta är de närboendes bästa möjlighet att påverka sin situation och han hoppas att detta får vara kvar, även om han inte håller det för osannolikt att ett politiskt regimskifte kunna förändra den saken.

Sammantaget menar han att vindbranschens metoder för att genomdriva sina projekt är beräknande och många gånger hänsynslösa och att rent spel inte kan förväntas. Samma omdöme ges om debatten där det sägs vara svårt att torgföra kritiska åsikter i vindkraftsfrågan utan att etiketteras som ”klimatförnekare”, ”kärnkraftskramare” eller andra tillmälen signalerande bristande intresse för kommande generationer.

Intervju: projektör

Göran Danielsson, VD på Stena Renewable, talar om elproduktion som samhällskritisk verksamhet och om en produktionslogik som tillämpas i långa cykler. När det gäller elcertifikatsystemet menar han att det framtida behovet av produktionskapacitet talar för att certifikatsystemet kommer att ligga fast, därför att det kommer att behövas. Kärnkraften sägs ha fungerat dåligt de senaste fem åren, vilket nödvändiggjort en elimport till kontinentala priser. Men han menar vidare att även om vi på medellång sikt har en bättre fungerande kärnkraft, som kanske till och med kunde generera ett överskott, måste likväl de svenska moderniserade kärnkraftverken utrangeras inom en 20-årsperiod, vilket kräver ersättningsinvesteringar. Eftersom konkreta beslut om kärnkraftsbyggnationer inte existerar idag, ser han det som osannolikt att kärnkraften skulle vara en produktionsfaktor att räkna med på 20 års sikt och att detta politiskt hänförliga problem ger en rationell bakgrund till planeringsmålet av vindkraft till 2020 och tiden därefter. Han nämner också att Thomas Kåberger, tidigare generaldirektör på energimyndigheten hade en vision om att långsiktigt bygga ut en produktionskapacitet på 100 Twh årligen – det vill säga att göra el till en exportprodukt.

”De senaste 20 åren har det byggts väldigt lite kärnkraft”. Han menar vidare att för och efterkalkyler haft en tendens att skilja sig åt, som nu i finska Olkiluoto, men också i USA på 70-talet. Han säger också att de stora problemen för privata investerare är att de inte vet vad det kommer att kosta och att eventuell problematik med slutförvaring eller moraliska frågor är sekundära i investeringskalkylen. Han betonar också att tiden för beslut adderat med tiden för projektering är mycket lång i ljuset av fyraåriga mandatperioder, särskilt i en fråga som kännetecknats av politisk strid sedan 70-talet.

Han menar även att det finns en politisk risk under själva driftstiden och hänvisar till Tyskland och de nedläggningsbeslut som fattats på andra premisser än ekonomisk och teknisk livslängd.

”Vore det så att man enkelt och billigt kunde bygga ny kärnkraft, då hade vi gjort det...att kärnkraften i världen inte har byggts ut de senaste 20 åren beror inte på att vi har ett svenskt tankeförbud i Sverige...ett grundläggande problem med kärnkraften är att den inte har bevisat sig. Den var ju inte billig och säker...det som är idag är något som skrämmer privata investerare”

Rörande teknisk revolution avseende kärnkraft menar Göran att vissa debattörer inte förstått den tid det tar från teknisk landvinning till att vi har en kraftkälla som integrerad del i elnätet. Han menar att detta ger vindkraften en komparativ fördel gentemot andra produktionsslag som kärnkraft utifrån ett investerarsperspektiv genom att de marknadsmässiga förändringarna kan bemötas snabbare.

Prospekteringsprocessen tillgår så att de i vindkarteringen godkända lokaliseringmöjligheterna får utgöra bas för en succesiv filtreringsprocess där tänkbara anläggningsplatser prövas mot andra intressen. Nationalparker, rörligt kustliv, rörligt friluftsliv, städer, byar, sjöar, vägar och annan infrastruktur, försvarsintressen, luftfarten osv. ”släcker ut” och ringar in de platser som alltjämt kan komma ifråga. Därefter måste anläggnings- och nätanslutningsmöjligheter utvärderas innan markägarna till tilltänkt parkområde kontaktas. Göran menar att intresset att utarrendera mark är stort och förklarar detta med ingreppen som vägbyggnationer och fundament tar i anspråk utgör en så liten del som en procent av den arrenderade ytan, vilket gör det till en väldigt intressant kalkyl för markägaren vars skogs- eller jordbruk står relativt opåverkat.

Därefter väntar en, som Göran beskriver det, relativt regelstyrd process. Miljöfarlig verksamhet kräver en miljöansökan, men innan detta beskriver han hur företaget tar kontakt med kommun och länsstyrelse för ett tidigt samråd för att inhämta kommentarer och synpunkter som grund för utformningen av föreliggande ansökan. Han upplever att miljöarbetet inom den offentliga sektorn fungerar väl och att den kommunala markanvändningen sköts på ett bra sätt:

”Regelverket är väldigt tydligt och lämnar små utrymmen för tolkningar och det gör ju att ska man stoppa ett vindkraftprojekt, så gör du inte det genom att överklaga, för är det några tveksamheter i projektet så har länsstyrelsen redan plockat bort de tveksamma verken eller de tveksamma beräkningarna eller den felaktiga samrådsprocessen”

Nej, Göran menar att projektören får klara besked från svenska myndigheter och att miljödomstolens domar är mycket tydliga.

Striden står kring det kommunala tillstyrkande som krävs av etableringsplanerna, antingen av kommunfullmäktige, eller om rätten delegerats, till kommunstyrelsen.

Han menar att det ansvar som läggs på fullmäktige eller styrelse sätter enskilda kommunpolitiker i en obekväm sits där de förväntas kunna svara och göra reda för sådant som står långt utanför möjlighetens gränser. Han vänder sig också mot att den kommunala rätten att inlägga veto inte är överklagansbar och säger att det är "helt fel" att projekt riskerar att falla ifrån för att kommunalpolitiker lägger ett för stort ansvar på sina egna axlar att själva utvärdera och ta ansvar och därför tenderar att inte tillstyrka som ett slags försiktighetsåtgärd, istället för att förlita sig på länsstyrelsens och miljödomstolens bedömningar. Han betonar också att ett inledande samråd med kommun och länsstyrelse är viktigt för att fånga upp vad de tycker bör uppmärksammas i miljöansökan. Vad gäller berörd allmänhet och hur denna definieras sägs följande:

"Någonstans i denna processen när vi kommit en bit på väg, men inte för långt, utan medan vi fortfarande är öppna för synpunkter, så kallar vi till ett samrådsmöte där vi med brev kallar de från de närmast belägna fastigheterna inom någon kilometers radie, och om det är någon by så delar vi inte på byn, men sedan så kallas alla vi annonser i lokaltidningarna... Vi har öppet hus, en skärmutställning med bilder och text. Vi och många andra har funnit att detta är en mycket bättre modell än att kalla till ett möte vid ett fast klockslag"

Han hävdar att samrådsmöte i form av öppet hus är ett konstruktivt och givande upplägg som möjliggör för många fler att ställa frågor och komma med synpunkter än vid ett mer traditionellt möte där "den argaste tar ton".

I senare diskussioner med politikerna är det en förhandling inför tillstyrkande eller veto som tar form där prospektören måste få klart för sig vad kommunen kan acceptera och vad de inte kan acceptera. Kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen tar ställning till den miljöansökan som inlämnats till länsstyrelsen. Om veto befaras gör projektören en självrättelse för att anpassa sig och länsstyrelsen skickar ett nytt förslag till kommunen.

"Det finns olika nivåer på motstånd...en del är kritiska men när man haft en diskussion om saken ser de saken i ett annat ljus, de kan ta till sig en del av våra argument...sen finns det dom som är befarar en nedgång på fastighetens värde eller någon annan sån nackdel och söker egentligen ekonomisk kompensation. Och sedan finns det en annan grupp: 'över min döda kropp, här skall inte bli någon vindkraftspark över huvud taget, jag kommer aldrig att ge mig, det spelar ingen roll vad du säger eller vad du gör, jag är emot'...Människor som känner sig rädda och lite hotade har väldigt lätt att ta till sig skräckscenarion och inte så sällan kommer man in i en ganska tråkig diskussion, där dom man pratar med vet att fastighetspriserna kommer att sjunka med 30 till 50 procent, där man vet att alla fåglar försvinner...Fastighetsägare är alltid oroliga för förändringar i närmiljön, det är ju så, får du någonting i närheten utgår du från att det kommer att påverka din fastighet negativt, så rent intuitivt är detta mycket svårt att argumentera emot och det gör ju också att det är ett favoritargument bland motståndare."

Rörande diskussionen om sänkta fastighetsvärden menar han att sambandet inte är jättetydligt och exemplifierar med Ångpanneföreningens undersökning från 2010, som gjordes på uppdrag av vindindustrin och som delfinansierades av energimyndigheten. I studien konkluderas följande:

”Sammantaget är slutsatsen från denna studie att det med de olika metoder och dataunderlag som använts i denna studie inte går att fastställa något entydigt samband mellan nya vindkraftsetableringar och prisutvecklingen på närliggande fastigheter. Detta trots flera olika angreppssätt. Eftersom studien gjorts med begränsade resurser och med ett begränsat djup i statistikunderlaget är det angeläget att studera frågan vidare.” (Ångpanneföreningen 2010:6)

”Det stora hindret mot förändringar är människan själv...en arena är grönt mot grönt”

Han påstår att en viktig drivkraft för de som arbetar inom vindindustrin är tron på att förnyelsebar elproduktion verkligen bidrar till en bättre värld, att det är en förnuftig och ”grön” produktionsform, men han menar å andra sidan att motståndet på lokalplanet ofta representeras av miljöpartister, ornitologer, naturälskare eller friluftsvänner som vill stoppa projekt med naturintressen som argument.

När det gäller det organiserade motståndets slutsatser menar Göran att de är logiskt följdriktiga, men att ingångspremisserna är felaktiga; bland annat att billig kärnkraft snart är ett minne blott och att kärnkraften försvinner eftersom den inte bevisat sig och att Sverige inte kan isolera sig från den europeiska elmarknaden. Han tillägger att den tilltro myndigheterna sätter till information som konfliktlösare inte är tillräcklig.

”Det är klart att det är problematiskt att det inkräktar...att dom syns, att dom hörs, att elcertifikatsystemet är marknadsbaserat och att priserna går upp och ner. Planeringsramen på 30 Twh är också förvirrande och hemskt dåligt kommunicerad av energimyndigheten - potentialen i certifikatsystemet kommer att möjliggöra en årsproduktion i storleksordningen 12 Twh”

”Europa blir alltmer integrerat, energi och miljöpolitik är en nordisk och europeisk angelägenhet...Vi har möjligheten att producera förnyelsebar energi i stor skala, och då ska man inte heller glömma vattenkraften, vi har mycket bra förutsättningar att hantera vindkraft här i Norden med så mycket vattenkraft...därmed inte sagt att vi kan bygga hur mycket vindkraft som helt, det är en intermittent kraft”

De högre energikostnaderna på kontinenten förklarar Göran med den mix av avskrivna kärnkraft och vattenkraft vi har vilket ger låga rörliga kostnader i förhållande till kontinentens ”marginalprissättande” fossilbaserade kraftproduktion, som till stor del beror av priset på kol, vilket stigit samtidigt som kostnaden för utsläppsrätter tillkommit. När det gäller framtida produktionskostnader ser Göran möjligheter till effektivisering genom forskning och utveckling, men påpekar också att antalet gynnsamma lägen för exploatering tenderar bli färre allteftersom anläggningspotentialen utnyttjas.

Diskussion

Rationaliseringsprocessens logik och implikationer

Intervjumaterialet bekräftar i viss mån bakgrundsbilden av en starkt polariserad debatt, men den energipolitiska diskursen – i den mån det alls är meningsfullt att tala om *en* diskurs - har ett diffust epicentrum. Mjuka värden som exempelvis ”försämrade livskvalitet” kan endast med svårighet kvantifieras, och då inte utan att riskera förlora sin essens. Hårda värden är också de avhängiga ett svåröverskådligt spektrum av variabler som inte enkelt låter sig fångas i en nyttomaximeringsfunktion eller i ekonomiska kalkyler. Kalkyler som är en produkt av givna rationalitetsnormer och som bidrar till att reproducera desamma. Mitt intryck efter de båda intervjuerna är inte att diametralt skilda uppfattningar står mot varandra, de framstår snarare som olika sidor av samma mynt, präglade av en centralmakt som byter typer, symboler och valspråk lite för ofta, men som givet globala förändringar och det parlamentariska systemets utformning kanske inte kan förväntas fatta mer långsiktiga beslut än vad historiskt sett varit fallet.

När det gäller energifrågans historia kan det tyckas som att energi- eller produktionsparadigm når sin kritiska massa, varefter en ny produktionslogik tar över. Stoppet av vidare utbyggnad av storskalig vattenkraft var en följd av ackumulerad påverkan, argument och motstånd som växte när älvarnas naturliga habitat och traditionella brukarmöjligheter krympte. När det gäller kärnkraften är det kanske främst olyckorna och rädslan för nya olyckor som misskrediterat produktionsformen, ställt den utan heltäckande försäkringsmöjligheter, försämrade förutsättningarna att finna riskvilligt kapital och att träffa breda, stabila politiska överenskommelser. Folkomröstningen 1980 måste sättas i relation till Harrisburgolyckan föregående år och ”tankeförbudet” - det vill säga förbudet att planera för kärnkraftsanläggningar på svensk mark, och i praktiken förmodligen också att forska - var också det en snabb reaktion på Olyckan i Tjernobyl 1986. På samma sätt sände också kärnkraftsolyckan i Fukushima ut chockvågor, vilket bland annat fick Tyskland att lägga om sin energipolitik under mycket dramatiska former.

Från ovanstående perspektiv är det kanske inte konstigt att också vindkraften möter kritik. Det ligger i frågans omfattning och dignitet att intressegrupper mobiliserar och går till motangrepp när livsbetingelser och utkomstmöjligheter riskerar att förändras till det sämre, särskilt som vindkraftens negativa uttryck är mer jämt fördelade än kärnkraftens kalkylmässigt spridda utfall. Som båda intervjupersonerna påtalade är också den tekniska utvecklingen, som bas för framtida möjligheter, viktig i planeringen av kostnadseffektiv energiproduktion. Skillnaden dem emellan är främst synen på kärnkraften inom kommande 20-årsperiod – hur effektiva och säkra kan den fjärde generationens reaktorer förväntas vara, hur snabbt kan de uppföras och tas i bruk? Rent generellt innebär också energiproduktionens relativt statiska kvantiteter över senare år att ett omvänt proportionalitetsförhållande råder mellan olika produktionsformer, vilket accentuerar behovet av ett komplett, koherent handlingspaket för den som förespråkar den ena eller andra produktionsformen. Vindkraftsprojektörer måste alltså ta ställning i kärnkraftsfrågan för att motivera behov och omfattning av ett framtida energitillskott. Ovanstående omvända proportionalitetsförhållande leder sannolikt i sig till mer splittring

genom en polarisering som verkar självförstärkande. Den rationaliseringsprocess som materialiserar nya produktionslogiker rymmer också en inneboende avvecklingsmekanism av konkurrerande produktionslogiker som tar sig uttryck i debatt och beslutsfattande. Detta ger upphov till organisatorisk inkonsistens då äldre produktionslogiker fortfarande är samhällsbärande och svåra att ersätta inom överskådlig framtid. Denna process skapar ineffektiviteter.

Vi har tidigare berört problematiken med submaximering och instrumentaliteter som nästan ges status av egenvärden och i linje med detta kan vi på ett mer grundläggande plan ställa frågan: varför prospektera för vindkraft som privat aktör? Göran, VD på Stena Renewable, menade att branschfolk inom vindindustrin drevs av övertygelsen av de faktiskt bidrar till någonting gott, till en sund och nödvändig omställning; men var skall vi egentligen placera denna ”gröna besjälning” i den ekologiska moderniseringsprocessen?

Det är fullt tänkbart att startskottet i den process som formar en organisatorisk vektor, en marknadsstrategisk profil oftast finner sin gnista i kalkylmässiga avkastningsfunktioner eller andra faktorer bundna till företagets investeringsmöjligheter, möjligheten till synergier eller i storleken av fritt eget kapital.

Det intressanta i sammanhanget är hur dessa företagsekonomiska möjligheter realiserar och tar form, och hur passande värderingar, omvärldsanalyser och andra infallsvinklar och slutsatser inkorporeras i en *rationaliseringsprocess* där given affärsmöjlighet underbyggs ideologiskt. Möjligheten formar företaget, dess mål, visioner och kultur. Denna process kan vi givetvis även se i andra sorters organisationer på allt från mikro- till mackronivå, också på den politiska arenan: hur yttre impulser skapar behovet av rationalisering och hur rationaliseringsprocessen tar konturerna av meningsskapande aktiviteter, tjänande till att omsätta teori i handling. Omvänt torde vi också kunna se hur viljan att sluta upp bakom åtgärdsprogram och direktiv mattas av med tilltagande svårigheter, vilket exemplifieras av slitningarna inom klimatfrågans globala diskurser.

Antropogena klimatförändringar och dessas, som det lätt kan tyckas, allt allvarligare konsekvenser i form naturkatastrofer, påverkar synen på den förnyelsebara energisektorn och dess alternativ liksom synen på forskningen inom olika fack.

Som tidigare konstaterats baserar regeringen, riksdagspartierna på centralnivå och energimyndigheten till stor del sin agenda efter IPCC:s utlåtanden. Förenta nationernas klimatpanel har en internationell prägel och en bred representation, men det finns ändå skäl att aldrig betrakta den förhärskande - låta vara konsensustyngda sanningen - som ett fait accompli. Tillåter vi Occams rakblad att karva ned klimatfrågan till en fråga om enbart koldioxidhalter är detta olyckligt. Inte bara för att magnituden av de skadeverkningar som extremt väder och andra klimatförändringar ger upphov till kan förebyggas på en rad andra plan, utan också för att de mekanismer som ligger bakom mänsklig miljöpåverkan kan misstänkas botten organisatoriska systemfel som endast delvis framträder i den energipolitiska debatten. För att perspektivera kan vi nämna icke-frågan kring jordens befolkningsmängd och hur denna ökar exponeringen mot riskerna med global uppvärmning, samt förvärrar de mänskliga konsekvenserna av densamma. Jag tror vi kan utgå från att det alltid finns en trendmässighet, karakteriserad av faser som uppgång, mognad och fall i politiska frågor och att denna insikt är viktig att bära med sig i långsiktigt planeringsarbete. Göran antydde under intervjun att det är tur att kostnaden för elcertifikaten bärs direkt av kunden och att de inte belastat statsbudgeten under finanskrisen.

- En frågas aktualitet, eller uppslutningen kring en politisk agenda, är avhängig andra skeenden, och när det gäller klimatfrågan är både konjunktur och graden av internationell samordning avgörande för den svenska klimatpolitiken.

När det gäller koldioxidrelaterade, antropogent hänförliga skadeverkningar måste dessas eventuella samvariation med ett brett spektrum av variabler uppmärksammas för att moderera och nyansera bilden av koldioxidens miljö- och civilisationspåverkan. Båda intervjupersonerna menade att det inte saknas forskningsunderlag att underbygga den åsikt man vill försvara i energifrågan, och oavsett var man står - och av vilka skäl - måste man vara klar över att opportunistisk baserad på träffande förenklingar inte löser frågorna kring klimat och energi.

Vindkraftsfrågans natur är långt ifrån unik och dess problemspektrum är symptomatiskt för Sverige av 2012. En av metafrågorna som måste besvaras för att komma tillrätta med grundproblematiken är vad krävs för att skapa ett stabilt samhälle med färre och mindre inre friktioner. Platons differentiering av människor och funktioner skiljer sig kanske inte så mycket idémässigt från idealmarknaden ur en funktionalistisk synvinkel. Men utan att gräva ner oss i filosofins elände kan vi konstatera att vissa symptomatiska, sentida, förändringar kräver substitut. Religionens funktion som idémässigt ramverk, rättesnöre och enande kraft är urholkad; detta är också nationstanken, liksom kanske även det sociala kapitalet i samhället som helhet. Problemen som läggs i dagen i konflikterna kring storskalig vindkraftsutbyggnad tycks vara strukturellt betingande på en mer grundläggande nivå som knyter an till problematiken med människofrånvärd teknokrati. Problematiken leder ganska snart in på politiska frågor av ideologisk natur, där avsaknaden praktisk statsbärande helhetlig ideologi är påtaglig. Manifest är samhällsproblemen hierarkiskt betingande som motsättningar mellan olika organisationsnivåer med för få värderelaterade likheter. Direktiv och riktlinjer av överstatligt ursprung transformeras ner genom organisationslagren, och det sker aldrig utan en viss tröghet; men när impulserna över ifrån, underifrån och från sidorna blir för många, när skilda rationaliteter kolliderar i en i en process kännetecknad av ett högt förändringstempo där den organisatoriska anpassningen blir ytlig och temporär, då är splittringen snart ett faktum. Därigenom ser vi också en betydligt djupare klyfta en den som uppstår mellan praktiskt rationella individer. Motsättningarna kan inte heller enbart förklarars inom fältet teknokratisk rationalism, även kulturella förutsättningar måste vägas in, för möjligen är det en kulturell gemenskap som krävs för att sammanbinda skilda rationaliteter av teknisk eller disciplinär natur. Det differentieringsmönster Öst (2007) beskriver är korrelerat till en omvärldsrisk, vars konsekvenser svårligen går att påverka genom grad av omvärldsexponering. Klimat- och energifrågorna drivs, tillsammans med många andra fenomen, av krafter som verkar globalt i komplexa system, och utmaningen består inte att skydda sig mot dessa utan att hitta fruktbara sätt att förhålla och anpassa sig. Detta kräver harmoniserande helhetsgrepp i form av energipolitisk kontinuitet, tydlighet, men sannolikt också samhälleligt genomträngande visioner och värderingar.

Planeringsramen och framtidens energibehov

Förvirringen kring vad planeringsramen, ibland kallad ”planeringsmålet”, fram till 2020 egentligen omspannar är stor. Göran, VD för Stena Renewable, anser att energimyndigheten har varit mycket dålig på att kommunicera vad denna planeringsram egentligen innebär. Efter att ha tagit del av energimyndighetens vindkraftsrelaterade publikationer är min uppfattning densamma, men vid närmare granskning är det ett ramvärde syftande till att skapa förutsättningar rent geografiskt. Riktvärdet på 30 TWh är avsett att styckas upp och fördelas på mindre administrativa enheter på landstings- och kommunal nivå som grund för mer detaljerade vindbruksplaner. När det å andra sidan gäller den kraftutbyggnad som

certifikatsystemet ger ekonomiska incitament för år siffran betydligt mindre. Göran nämnde i detta sammanhang estimatet 12 TWh.

Konsekvenserna av osäkerheten kring avsikter och möjligheter, skapar instabilitet i flera led, genom att olika utfall påverkar lönsamheten i andra produktionsslag och därigenom ytterligare förvärrar prognostiseringar av energibalansen. Svenska Kraftnäts tidigare nämnda rapport från 2008 ger vid handen att en årlig energiproduktion på cirka 10 TWh från vindkraft skulle vara möjlig att hantera inom ramen för nuvarande stamnätskapacitet, men att lokaliseringen, och då bland annat närheten mellan produktionskälla och brukare, är direkt avgörande. För att optimera utnyttjandet av ledningskapaciteten ges förslag på att ett differentierat elcertifikatsystem som skulle öka incitamenten att lokalisera produktionen till regioner där den gör störst nytta, det vill säga i södra Sverige. (Svenska Kraftnät 2008, besökt 2012-01-07)

Det står alltså klart att tillförlitliga behovs- och flödesanalyser måste tas fram innan stora infrastrukturella projekt kan påbörjas. Det måste också nämnas att utbyggnaden av *ledningsnätet*, i likhet med vindkraftverken, innebär förändringar i landskapsbild och förutsättningarna för mark- och vattenbruk, vilket också är en faktor att väga in i kalkylen. Denna sekundära aspekt med näringshämmande konsekvenser och miljöförstöring är en jag inte mött i den offentliga debatten, men som är högtintressant på mer än ett sätt. Inte minst genom att den tydligt kopplar till utbyggnaden av vindkraft till totalförsörjningsfrågan.

När det gäller behovsprognoser baserade på trender i form av historiska data skall dessa betraktas med stor försiktighet och de bör sättas i relation till exempelvis kärnkraftens produktionsstatus under senare år och även i förhållande till andra utbuds- och därmed prispåverkande faktorer. Marknadsmekanismerna sätter historiska avtryck som kan och bör tolkas, men de är långt ifrån det enda underlaget som bör användas vid prognostisering; de är inte heller fundamentala eftersom de styrs av institutionaliserade regelverk och således är sekundära i relation till förändringsbara ingångsvärlden. Såväl konsumtion som produktion kan styras med politiska medel och vid sidan av tekniska begränsningar och möjligheter skall vi inte glömma mytens och visionens kraft. Den framtida produktionens och konsumtionens omfattning är svår att kvantifiera, men det är sannolikt att verklighetens utfall konvergerar mot tydligt kommunicerade och mål och ramar. Att röster från politiskt håll använder sig av siffran 30 TWh på ett slarvigt sätt, är förmodligen detta för att siffran låter bra, men detta skadar också förtroendet för fastslagen energipolitik. Potentialen i nuvarande elcertifikatsystem räcker enligt Göran inte till att finansiera detta, och kostnaderna för vidare utbyggnad kan förväntas stiga på marginalen, bland annat på grund av behovet av stamnätsförstärkning och försämrade lokaliseringmöjligheter. Och om det är något historien visat är det att inga energipolitiska beslut ligger fast mer än tillsvidare, och att vändningarna kan vara både snabba och tvära.

Tomas Kåberger avgick som generaldirektör för energimyndigheten i augusti 2011, och även om de mer långtgående tankar han hade om på en än större expansion av vindkraft inte ser ut realiseras i dagsläget finns dessa långtgående expansionsplaner hos miljöpartiet, vars politiska blocktillhörighet är diffus. Likaså kommer en högre kabeltäthet till kringliggande länder öka möjligheterna till transnationell energidistribution – en omständighet som kan utnyttjas såväl offensivt som defensivt. Den svenska totalproduktionen kan alltså kunna anta kvantitativt mycket skilda utfall, och i detta sammanhang spelar naturligtvis också kärnkraften en väsentlig roll.

Osäkerheten kring vilka energipotentialer som kommer vara möjliga att utvinna ur kärnbränsle i fjärde generationens kärnreaktorer, produktionsformens ifrågasatta ställning, det långa tidsintervallet från beslut till ibruktagande, gör att kärnkraftens status som konkurrerande energislag är svår att bedöma. Att räkna bort kärnkraften fram till 2020 går emellertid inte eftersom befintlig installerad kapacitet befinner sig slutfasen av sin tekniska livslängd, men också därför att planeringsramen fram till 2020 är ett delmål och att eventuella beslut om uppförandet av nya reaktorer skulle kunna påverka den framtida lönsamheten i vindbranschen. Uppskattningar om vindkraftens produktionsvolym och andel i den svenska totalproduktionen på ett par decenniers sikt riskerar att bli föga mer än gissningar.

Decentralisering, subsidiaritet och flexibilitet

Den omnämnt snabba etableringspotentialen vad gäller uppförandet av vindkraft, och i given mån även gällande prospektering, planering och beslutsfattande visavi kraftslag som kärnkraft eller storskalig vattenkraft (om nu denna möjlighet kommer att återuppstå), skapar möjligheter till snabb och geografiskt flexibel kapacitetsersättning. Låt vara att de begränsande determinanterna för en behovsanpassad produktion resulterar i kompromisser, men det måste likväl beaktas att Sveriges stora arealer, omfattande reglerkraft och relativt låga befolkningstäthet ändå ger oss ett bra utgångsläge utifrån dessa grundpremiser. Vindkraften har således en stor optionspotential vad gäller lokalisering; detta i jämförelse med vattenkraft, och detta i jämförelse med kärnkraft - i så måtto vi kalkylerar med stora reaktorer och en lång teknisk och ekonomisk livslängd; möjligen bör vi här också involvera slutlagringen av kärnavfall som en begränsande faktor. För att finna mer flexibla produktionsmetoder måste nog blicken riktas mot betydligt dyrare alternativ (exempelvis solkraft) eller i andra avseenden mer destruktiva produktionssätt, som fossilbaserad elproduktion. Sammantaget framstår vindkraften som en flexibel produktionsform, vilken rätt utnyttjad, ger den konkurrensfördelar framför investeringar i mer komplicerade och dyrare anläggningar. Dock reser dessa möjligheter också frågor kopplade till med vilken konsekvens och professionalism, samt med vilka intressen för ögonen, som dessa ärenden kommer att behandlas när besluten delegeras.

Göran talar om pressen på enskilda kommunpolitiker i beslutsprocessen, politiker som rimligen inte själva har möjlighet att sätta sig in i alla aspekter, vilket han menar kan leda till att mer kategoriska nej-röster får genomslag och stoppar projekt på ett summariskt sätt. Och visst kan det vara så, men å andra sidan finns också risken att projektören i kraft av erfarenhet och spetskunskaper skaffar sig ett övertag i den process som leder fram till lokaliseringsbeslut, och frågan som då uppstår är om inte affärslogiken, det privata vinstintresset, riskerar att få för stort genomslag.

Den kommunala vetorättens utformning är grovhuggen - beslut kan inte överklagas - och decentraliserad till lägsta nivå, och frågan här är om den kan försvaras och förklaras i termer av subsidiaritet, eller om högre instanser bara avhänt sig besvärande uppgifter. Risken finns att slumpmässigt eller godtyckligt beslutsfattande i kommunala administrationer, som inte klarar av att utveckla kvalitativa vindbruksplaner, skulle kunna leda till onödigt utdragna prospekteringsprocesser och ett större mått av oförutsebarhet för alla inblandade parter. Detta oavsett om det är prospektören som använder den kommunala okunskapen till att i större utsträckning lyckas föra sina egna intressen från förhandlingsbord till genomförande, eller om det är minoritetsintressen som får genomslag i kommunstyrelse eller kommunfullmäktige.

Den långtgående beslutsdecentraliseringen är en källa till oförutsebart beslutsfattande på mindre konsoliderade grunder, men den är också demokratiskt önskvärd i ett anonymt samhälle med växande avstånd mellan enskild människa och de faktorer som formar hennes omvärld.

Konstruktivism som grund för organisatorisk effektivitet

Ur ett funktionalistiskt perspektiv kan vi se vindkraften som en partiell produktionsresurs i den nationella energimixen, och ur ett än större perspektiv som ett led i den nationella positioneringen gentemot omvärlden. Produktionsenheterna är spridda över stora arealer med många noder och är därigenom mindre sårbara för attentat eller enskilda händelser. Vidare är marginalkostnaden för den ingående råvaran, vinden, noll vilket är en riskminimerande faktor i portföljteoretisk mening; en faktor som skapar oberoende gentemot omvärlden och därigenom - i detta avseende - kan sägas tjäna den i miljöbalken tredje kapitel företrädesgivna totalförsvarsaspekten. Det går knappast att överskatta värdet av tillförlitlig produktionskapacitet i ett land som sträcker sig norr om polarcirkeln med en elintensiv industri.

Det har nu gått 15 år sedan marknaden för el avreglerades och jag står på trygg mark om jag påstår att det finns ett stort missnöje bland hushållen med elpriserna och att det finns en stark och befogad rädsla inom industrin för prisuppgångar, som proportionellt sett drabbar dem ännu hårdare givet elskattereduktioner. Och om jag tillåter mig att spekulera lite skulle jag vilja påstå att kraftigt höjda elpriser skulle kunna knäcka och slå ut väsentliga delar av den svenska produktionsindustrin med katastrofala nationalekonomiska och sociala konsekvenser som följd, konsekvenser i en omfattning som skulle kunna präglade landet för lång tid framöver. Det är därför av yttersta vikt att elproduktionen tryggas, att en kvantitativt och kvalitativt tillräcklig produktionskapacitet förmår hålla priserna nere. Detta är en nationell angelägenhet och det måste behandlas som en sådan. Om staten skall kunna hävda sin suveränitet utåt och upprätthålla sin legitimitet inåt och försvara konstitutionen och medborgarnas stadfästa rättigheter går det inte slarva i energifrågan. Vissa av de inkonsekvenser vi sett i kärnkraftsfrågan och i tidigare kortlivade incitamentsstrukturer för vindkraftsanläggning må ha varit realpolitiskt betingade och nödvändiga i ett avseende eller ett annat; men snabba politiska kast är ett stort problem. Långsiktigt planläggning och konsekvens är A och O i energifrågor, och i detta avseende gör dessvärre även dynamiken mellan de olika energislagen det särskilt svårt att göra tillförlitliga förutsägelser om vilka energislag som skall premieras och i vilken omfattning. Vattenkraften medför en kraftfull reglerkapacitet givet att andra produktionsresurser producerar i en omfattning som garanterar att tillräckligt stora potentiella reserver i vattenlagren kan hållas, men den främsta flaskhalsen ligger som tidigare konstaterat i elnätet.

Gällande den politiskt betingade riskbilden är det kanske allra viktigaste ur samhällsperspektiv att aktivt arbeta för att balansera den inbyggda förändringstendens parlamentarismen medför, som också förstärkts av en massmedial logik processande en postmodernistisk individualism som söndrar och submaximerar. Den informationsteknologiska revolutionen har förtätat, intensifierat och påskyndat processer inom många samhällsområden. Det är faktiskt möjligt att se klimatfrågan som en internationellt ompännande motreaktion till söndrande processer sprungen ur behovet att överbrygga potentiella konflikter. Från denna blickpunkt blir den en diskurs, en politisk arena, en

marknadsskapande faktor som agenter och organisationer har att anpassa sig till och profilera sig i förhållande till. Låt oss kalla det ett grönt paradigms eller en ekologiskt färgad rörelse som å ena sidan är kosmopolitisk genom att verka i en anda av gemensamt ansvar, men som också är partikularistisk genom att idémässigt gränsa till ett mer naturnära tänkesätt, där geografien, den lokala kulturen - sprungen ur geografiska förutsättningar - skapar en mer exklusiv och möjligen mer meningsfull tillvaro. Genom att koppla, och på individnivå sammanlänka den lokala miljön med regionala, nationella och slutligen globala gemensamma intressen erhålls en ideologisk plattform. Vindkraftverket kan rätt utnyttjat konstrueras till en artefakt med ett symboliskt värde tjänande önskvärda syften långt utanför energipolitikens område. En global omställning mot hållbara lösningar skulle kunna verka som en kosmopolitisk naturreligion, någonting att bygga ideal, visioner och en ny värld runt.

Den gröna teknologin ligger rätt i tiden eller mer försiktigt, den har fått en stor plats i vårt kollektiva medvetande. Göran menade att branschfolket inom vindkraftsindustrin också drivs av någon form av övertygelse om att verksamheten faktiskt gör skillnad och bidrar till en bättre värld och Jonny vittnar om hur kritiska perspektiv på vindkraftens lönsamhet eller externaliteter genererar epitet som i sakfrågan är ointressanta – båda omständigheterna är sidor av samma polariserande rationaliseringsmekanism.

Men om vi nu accepterar vindkraftens som en grön energikälla och odlar föreställningarna om den gröna teknologin som vägen från ”är” till ”bör” och organiserar en bred samhällstransformation, finns det då inga risker med detta? Är det kanske rent av så att debattklimatet redan nu är exkluderande och att de som torgför kritiska perspektiv riskerar att stigmatiseras och förpassas till extremisternas skara? Den sortens radikaliserings och polarisering är alltid potentiellt olycklig, men kan bli särskilt problematisk gällande gemensamma, framtida intressen, där en bredare konsensus fordras för att kunna tillgodose en effektiv hushållning av mark- och vattenområden över tiden i detta avseende, som garant för att essentiella samhällsfunktioner upprätthålls, både privata och offentliga. Långsiktigt hållbara lösningar ser jag som en produkt av genomlysning och moget övervägande och i en sådan process är det önskligt att kritiska infallsvinklar följs upp redan tidigt i processen och att inte enskilda intressenters incitament att exploatera en tillgång får för stort genomslag. Vindkraftsbranschen agerar inte primärt utifrån samhällsnyttan och i synnerhet inte utifrån lokalbefolkningens intressen annat än när lagstiftning, beslutsvägar och hänsyn underkastad affärslogiken styr dem att handla så. Framgångsrikt långsiktigt planerande kräver också att helheten inte får riskeras i alltför kompromisslösa tilltag som får endrätten att krackelera. Därför är till exempel den kommunala rätten att inlägga veto viktig. Att privata aktörer riskerar att få alltför högflygande, eller ensidigt gynnande, vindprojekt nedskjutna eller vingklippta, borgar för en seriös approach, och om det tidigare varit möjligt att utnyttja sitt tekniska kunskapsövertag och sin rutin i att hantera tillståndsprocesserna som projektör torde detta bli svårare med tiden allteftersom den organisatoriska kunskapen ökar kring dessa frågor. Utifrån intressentmodellen är det många intressen som skall förenas och en viss tröghet i processen är bra, liksom ömsesidigt inflytande.

Klimatfrågan är en global fråga där låga emissioner av växthusgaser kan skapa goodwill och stärka varumärket Sverige, samt ge ekonomiska fördelar genom utsläppshandel. En mer omfattande inhemsk produktion av förnyelsebar energiproduktion skulle också kunna ge synergieffekter på forskning och utveckling, liksom möjliggöra en framtida export av såväl el som know how. SOM-institutets studie ”Svenska folkets åsikter om olika energikällor 1999-2010” (2011) visade att stödet för vindkraftsutbyggnad alltjämt är stort, men detta kan snabbt förändras. Prisförändringar på elmarknaden kan få stort genomslag i den svenska ekonomin

och det är mycket riskabelt att försöka bygga en energipolitisk strategi en idé som riskerar att kräva större uppoffringar än vad allmänhet och näringsliv kan acceptera. Och frågan är om inte planeringsmålet om 30TWh per år är en sådan idé. Ett mål, grundat i en miljöpolitisk konsensusuppfattning, som låter bra, som kanske redan är så brett accepterat att sund skepsis inte längre kan tränga igenom den goda visionen om en grönare elproduktion; kanske har det politiska centraletablissemanget skjutit över målet i detta avseende. Dock finns det fantastiska, enhetsskapande möjligheter i visionen om ett hållbart samhälle i ett globalt ekosystem, men dessa är alldeles för värdefulla för att äventyras av kortsiktiga framstötter.

Slutsatser

Vilka olika intressen, diskurser och skilda rationaliteter står mot varandra?

Planeringsramen för vindkraft fram till 2020 går att tolka på flera sätt, men det finns en underförstådd förväntan om att demokratiska beslutsvägar och regelstyrt företagande skall garantera utfall som är acceptabla, det vill säga att proceduriell stringens skapar legitimitet och att människor ställer sig bakom beslut som fattats på rätt sätt. Den aktive intressenten skapas i vindkraftssammanhang utanför denna idealbild, i en organisatorisk miljö där konflikterande rationaliteter polariserar produktionslogiker och dessas ideologiska stöttepelare i en process där nyanser tenderar att gå förlorade och där rationaliteter verkar ömsesidigt uteslutande. Den tydligast utkristalliserade produktionsrelaterade dikotomin är i detta sammanhang den mellan vindkraft och kärnkraft, en fråga som har en tendens att klyva energidebattens aktörer i två delar. På metanivå skapar tidsperspektivet en grogrund för motsättningar mellan mer kortsiktigt och snävt orienterade affärslogiker och en långsiktigt omställning efter hållbara principer. Annars märks främst rena intressekonflikter som inte behöver hänföras till tänkesätt för att göras begripliga.

Inom den ekologiska diskursvarietén utmärker sig främst motsättningarna mellan lokalt naturskydd å ena sidan och nationella strategier och globala hållbarhetsfaktorer å andra. Motsättningar inom denna vertikala dimension accentueras också inomorganisatoriskt när visioner står inför materialisering och konflikterna med partikulära intressen och skyddsintressen antar tydligare konturer. Framförallt miljöpartiet tycks inrymma denna motsättning mellan central- och lokalplan.

Lokalt står fastighetsägare som tar fasta på förväntade försämringar i närmiljön i form av ljud, skuggor, rörelser, vägdragningar etcetera. Mot dessa lokala intressenter står prospektören i sin strävan att optimera lokaliseringen utifrån vindläge och anslutningsmöjligheter inom de ramar länsstyrelsen kan bevilja. Detta kräver att också att den kommunala vetorätten, vars utslag ej går att överklaga, beaktas genom att hänsyn tas till lokala opinionsbildare. Potentiella arrendegivare är en grupp som har starka ekonomiska incitament att verka för vindkraftsetableringar och som därför ofta är drivande på lokalplanet.

Hur kan planeringsramen tolkas i ett större organisatoriskt perspektiv?

Energipolitikens omsättning i praktiken är i allra högsta grad samhällsbärande genom att ytterst vara en garant för svensk självständighet och för en välfungerande näringsverksamhet på svensk mark.

Det svenska samhället är komplicerat och fragmenterat vilket i sig är en vägledande insikt när det gäller att komma tillrätta med submaximeringsrelaterade ineffektiviteter på olika organisationsnivåer. Att en successiv allokering av produktionsresurser mot effektiva jämviktstillstånd, genom marknadens naturliga reglering tillgodoser framtida energibehov på ett ansvarfullt sätt, garanteras ytterst inte av marknaden själv utan av regelverket som formar marknaden. Å andra sidan rymmer också de politiska processerna tydliga tendenser av kortsiktighet, instabilitet och motsägelsefullhet, vilka i viss utsträckning kan balanseras av marknadens aktörer som kräver förutsebarhet. Till syvende och sist är det strukturgivande faktorer inom de organisatoriska fält som formar energiproduktionen som måste ses över. I detta avseende är energimyndighetens arbete under näringsdepartementet och dess samarbete med svenska kraftnät och förhållandet till beslutsfattande instanser avgörande för hur vindkraften byggs ut.

Vilka förändringar är önskvärda gällande förutsättningarna för storskalig vindkraftsetablering?

Vid lokaliseringsbeslut bör fler aspekter kring mark- och vattenanvändning inkluderas i koordinerat beslutsfattande som tar hänsyn till naturresursers relativa fördelar ur ett geografiskt perspektiv som täcker in svenskt territorium sett som en helhet. Konsekvenserna av aggregerade effekter vid ökad utbyggnad måste redan nu tas med beräkningen för att garantera en balanserad, kontrollerad och välintegrerad utbyggnad; särskilt gäller detta behovet av ny stamnäts- och annan ledningskapacitet och hur denna sekundära utbyggnad påverkar natur, miljö och ekonomiska incitament att bygga. Energimyndigheten måste här arbeta nära berörda instanser och myndigheter.

Riktlinjer och bestämmelser som gäller lokalisering bör utsträckas till att täcka tydligt utformade, lagfästa ersättningsprinciper för berörda intressen inom närområdet i form av en bygdeavgift eller som ersättning i mer riktad form.

Idag överkompenseras arrendegivaren på vars mark vindkraftverken placeras, medan berörda i närområdet i bästa fall kan förlita sig på att indirekt erhålla någon form av ersättning genom exploatörernas goodwill-program. I första hand skulle lagstiftade ersättningsnivåer kunna fungera som ett styrmedel i lokaliseringsprocessen så som den idag ser ut. Genom att låta grad av negativ påverkan bli en lönsamhetspåverkande variabel kommer prospektörer att vara mindre benägna att trumfa igenom ensidigt gynnande lokaliseringar. Gradvist stigande kompensationsförpliktelser, med stöd i tydlig lagstiftning, skulle vara ett bra och vägledande sätt att prissätta negativa externaliteter.

Den långtgående beslutsdecentraliseringen är en källa till oförutsebart beslutsfattande på mindre konsoliderade grunder, men den är också demokratiskt önskvärd i ett anonymt samhälle med växande avstånd mellan enskild människa och de faktorer som formar hennes omvärld.

Decentraliseringen av framtagandet av vindbruksplaner ner till kommunal nivå skapar en lösare och mer oförutsebar grund för effektivt resursutnyttjande av svensk mark och svenska vatten än om planeringen genomförts av experter på högre administrativ nivå med en mer fullständig helhetsbild. Huruvida denna lägre grad av koordinering kan motiveras med subsidiaritetsprincipens demokratiska önskvärdhet är en fråga som knyter an till vindkraftsfrågans inre motsättningar på olika politiska nivåer. Men å andra sidan kan också decentraliseringar av beslut initiera och underlätta för förändringar drivna underifrån. De på sikt avgörande faktorerna för den gröna omställningsprocessen vilar till lika stor del på visionernas suggererande kraft som på statligt reglering och andra top-down processer; vindkraftskooperativ är ett utmärkt exempel på hur initiativtagare på gräsrotsnivå går statliga avsikter tillmötes. Planeringsmål av ramkaraktär skapar idealt en flexibilitet som ökar tillrinningen av idéer, innovationer, riskvilligt kapital och handling, men inom ett så komplext system som energiproduktion och energidistribution bildas tydliga direktiv med stöd i långsiktiga handlingsplaner från central ort som bas för samarbete mellan statliga myndigheter. Energimyndigheten verkar inte ha varit tillräckligt tydlig när det gäller att kommunicera planeringsmålets innebörd. Huruvida detta skall anses vara ett tillkortakommande, ett resultat av oförenliga krav eller som resultatet av en naturlig osäkerhet i början av en omfattande förändringsprocess, samt vilka lärdomar som kan dras av detta, är en fråga för vidare och mer omfattande forskning.

Källor

Skriftliga källor

Alvesson Mats, *Genomförande, tolkning och reflexivitet*, Malmö 2011

Alvesson Mats, Sköldberg Kaj, *Tolkning och reflektion : vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*, Lund 2008

Ahrne Göran, Papakostas Apostolis, *Organisationer, samhälle och globalisering*, Lund 2002

De Colle Simone, Freeman R. Edward, Harrison Jeffrey S, Parmar Bidhan L., Wicks Andrew C. *Stakeholder Theory – The State Of The Art*. Cambridge (university press) 2010

Eriksson Pär Axel, *Hur arbetets implikationer skildras inom två sektorer : VD har ordet*, Göteborg 2009

Linnerborg Anders, *Förslag på hur lagstiftning runt Bygdeavgifter skulle kunna se ut vid vindkraftsutbyggnad samt koppling till ledningsrätt*, Laholm 2008

Rockström Anders, Wijkmann Johan, *Den stora förnekelsen*, Falun 2011

Rönnborg Petter, *Borta med vinden – En analys av konkurrensen mellan leverantörer av vindkraftverk i Sverige*, Lund 2003

Rönnborg Petter, *Finding the right place – the story about an offshore wind power project*, Göteborg/kungälv 2006

Statens Offentliga Utredningar 1974:64

Ångpanneföreningen, *Vindkraft I sikte – Hur påverkas fastighetspriserna vid etablering av vindkraft?*, Stockholm 010

Öst Thomas, *Livsstilsförändringar och "grön" teknik – om relationen mellan ekonomisk och ekologisk rationalitet i miljöpolitiken*, Uppsala 2007

Elektroniska källor

Boverket, *Vindkraftshandboken [Elektronisk resurs] : planering och prövning av vindkraftverk* (Åtkomst 2012-01-02)

Energimyndigheten, *En hållbar energiförsörjning och en smart energianvändning*, 2010
<http://webbshop.cm.se/System/TemplateView.aspx?p=Energimyndigheten&view=default&ca t=/Broschyrer&id=bf18f7df629a406ea9d38957c2d4acc3> (Åtkomst 2012-01-03)

Energimyndigheten, *Vindkraftsstatistik 2010*, 2011
<http://energimyndigheten.se/Global/Press/Pressmeddelanden/Vindkraftsstatistik-2010-ny.pdf>
(Åtkomst 2012-01-02)

Energimyndigheten, Thomas Kåberger, 2011
<http://www.energimyndigheten.se/en/Press/News/Tomas-Kaberger-is-relieved-from-his-position-as-Director-General/> (2012-01-08)

Energimyndigheten, kvotplikter, 2011
<http://energimyndigheten.se/sv/Foretag/Elcertifikat/Kvotpliktig/> (Åtkomst 2011-12-29)

Folkpartiet, 2011
<http://www.folkpartiet.se/Var-politik/Snabba-fakta/Energi/> (Åtkomst 2011-12-28)

Facebook, 2011
www.facebook.com (Åtkomst 2011-12-28)

Föreningen Svenskt Landskapsskydd 2011
<http://www.landskapsskydd.se/artikel/stadgar> (Åtkomst 2011-12-19)

Kristdemokraterna, 2011
<http://www.kristdemokraterna.se/VarPolitik/Principprogram/Kapitel6#Energi> (Åtkomst 2011-12-28)

Kungliga Vetenskapsakademien, *Uttalande om vindkraft*, 2009
<http://www.kva.se/sv/Vetenskap-i-samhallet/Energi/Vindkraft/> (Åtkomst 2012-01-09)

Moderata samlingspartiet, 2011
<http://www.moderat.se/web/Energi.aspx> (Åtkomst 2011-12-28)

Miljöpartiet, 2011
http://www.mp.se/templates/mct_177.aspx?number=176396 (Åtkomst 2011-12-28)

Socialdemokraterna, 2011
<http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Var-politik-A-till-O/Energi/> (Åtkomst 2011-12-28)

SOM-Institutet, *Svenska folkets åsikter om olika energikällor 1999-2010*, Göteborg 2011

http://www.som.gu.se/digitalAssets/1357/1357253_energi-1999-2010-hela.pdf (Åtkomst 2012-01-05)

Statistiska Centralbyrån, *Markanvändningen i Sverige*, Stockholm 2008
http://www.scb.se/statistik/_publikationer/MI0803_2005A01_BR_MI03BR0801.pdf
(Åtkomst 2012-01-06)

Statistiska Centralbyrån, *Årlig energistatistik (el, gas och fjärrvärme)*, 2011
http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____24270.aspx (Åtkomst 2012-01-06)

Stena Renewable AB, 2011
<http://stenarenewable.se/vindbonus/> (Åtkomst 2011-12-27)
<http://stenarenewable.se/projekt/> (Åtkomst 2011-12-27)
<http://stenarenewable.se/foretaget/> (Åtkomst 2011-12-27)

Svenska Kraftnät, *Konsekvenser av storskalig utbyggnad av vindkraft*, 2008
<http://www.svk.se/Publicerat/RapporterRemisser/Rapporter/Rapporter1/> (Åtkomst 2012-01-07)

Svensk vindenergi, *Vindkraft i sikte- Hur påverkas fastighetspriserna vid etablering av vindkraft?*, 2010
<http://www.vindkraftsbranschen.se/wp-content/uploads/2011/10/Vindkraftisikte100915.pdf>
(Åtkomst 2011-12-17)

Svenskt näringsliv, 2009
http://www.svensktnaringsliv.se/multimedia/archive/00020/Remissvar_2009-223_20173a.pdf
(Åtkomst 2012-01-09)

Sverigedemokraterna, 2011
<http://sverigedemokraterna.se/vara-asikter/var-politik-a-till-o/> (Åtkomst 2011-12-28)

Regeringen, 2011
<http://www.regeringen.se/sb/d/3188> (Åtkomst 2011-12-17)

Bilagor

Frågor: FSL

Rörande Sverige som elmarknad, nettoimportör/exportör - hur ser det framtida behovet av inhemsk elproduktion ut?

Är vindkraften nödvändig för svenskt vidkommande?

- Är vindkraftsutbyggnaden önskvärd ur ett nationalekonomiskt perspektiv?
- Hur skulle du motivera existensen av elcertifikatsystemet?
- Hur står sig vindkraft relativt andra produktionsmetoder i (total)kostnadshänseende?

Vilka möjligheter/risker ser du de närmaste åren när det gäller vindkraftens utbredning (fram till 2020)?

Vilka huvudsakliga problemområden ser du vid vindkraftsanläggning?

- Vilka olika (grupper av) Intressenter/ särintressen går att identifiera?
- Vilka är de mest svårlösta och frekventa problemen?
- Hur arbetar ni för att att överbrygga dessa?

Vilka förändringar rörande förutsättningar för vindkraftsanläggning skulle du vilja se när det gäller:

- Lagstiftning?
- Lagtolkning och praxis?
- Elcertifikatsystemet?
- Koordinering av regelverk eller andra institutionella förutsättningar?
- FoU?
- Attityder?

Är attityderna till vindkraft rotade i åsiktskomplex, ideologi eller dogm?

På vilka olika plan och med vilken framgång arbetar FSL för sin vision?

NIMBY-syndromet. Hur kan de som direkt berörs av vindkraftsanläggning höras och kompenseras?

- Information (blir närboende informerade i dagsläget?)
- Delaktighet (vilka reella möjligheter till påverkan finns?)
- Ekonomiska incitament (vad saknas idag?)

Vad skulle du vilja veta om framtiden - om svar fanns att få - när det gäller vindkraftsanläggning och:

- Politik/regelverk?
- Efterfrågan på el?
- Teknisk utveckling?
- Substitut?
- Annat?

Frågor: Projektör

Är vindkraften nödvändig för svenskt vidkommande?

- Är vindkraftsutbyggnaden önskvärd ur ett nationalekonomiskt perspektiv?
- Hur skulle du motivera existensen av certifikatsystemet?
- Hur står sig vindkraft relativt andra produktionsmetoder i (total)kostnadshänseende?

Vilka möjligheter/risker ser du som projektör (fram till 2020)?

Vilka huvudsakliga ”problemområden” ser du i anläggningsverksamheten?

- Vilka olika (grupper av) särintressen går att identifiera?
- Vilka är de mest svårlösta och frekventa problemen?
- Hur arbetar ni för att överbrygga dessa?
- Vilka problem bjuder tillståndsprocessen?

Vilka förändringar skulle du vilja se när det gäller:

- Lagstiftning?
- Lagtolkning och praxis?
- Elcertifikatsystemet?
- Koordinering av regelverk eller andra institutionella förutsättningar?
- FoU?
- Attityder?

Är attityderna till vindkraft rotade i åsiktskomplex, ideologi eller dogm?

På vilka olika plan arbetar ni för att öka acceptansen för era projekt?

Vad skulle du vilja veta om framtiden om svar fanns att få när det gäller:

- Politik/regelverk?
- Efterfrågan?
- Teknisk utveckling?
- Substitut?
- Annat?

NIMBY-syndromet. Hur kan direkt berörda övertygas/kompenseras?

- Information

- Delaktighet
- Ekonomiska incitament

Sverige som tillväxtmarknad/importör/exportör Hur ser det behovet av el ut i framtiden?

- Ökning/minskning
- Nya eldrivna applikationer ?

Kvotnivåer

Kvotnivåerna är fastställda fram till och med år 2035. Nedan redovisas kvoterna för åren 2003 till 2035.

Beräkningsår	Kvot i %
2003	7,4 %
2004	8,1 %
2005	10,4 %
2006	12,6 %
2007	15,1 %
2008	16,3 %
2009	17,0 %
2010	17,9 %
2011	17,9 %
2012	17,9 %
2013	13,5 %
2014	14,2 %
2015	14,3 %
2016	14,4 %
2017	15,2 %
2018	16,8 %
2019	18,1 %
2020	19,5 %
2021	19,0 %
2022	18,0 %
2023	17,0 %
2024	16,1 %
2025	14,9 %
2026	13,7 %
2027	12,4 %

2028	10,7 %
2029	9,2 %
2030	7,6 %
2031	6,1 %
2032	4,5 %
2033	2,8 %
2034	1,2 %
2035	0,8 %

(<http://energimyndigheten.se/sv/Foretag/Elcertifikat/Kvotpliktig/> (Åtkomst 2011-12-29))